

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ім. Б.Д.ГАВРИЛИШИНА**

Кафедра міжнародних економічних відносин

КНИШ Людмила Аркадіївна

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ / MODERN
TENDENCIES OF INTERNATIONAL MIGRATION PROCESSES**

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний маркетинг»

випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала студентка
групи МЕВм-21
Книш Людмила Аркадіївна

підпис

Науковий керівник:
к.е.н. Гомотюк В.О.

підпис

Випускну кваліфікаційну роботу
допущено до захисту

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

підпис

Тернопіль – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ	7
1.1. Концептуальні основи міжнародної міграції та її драйвери	7
1.2. Міжнародна міграція через призму міграційних теорій.....	12
1.3. Інтеграційна політика як чинник формування сучасних міграційних процесів	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	23
2.1. Ретроспектива та поточний стан міграційних переміщень	23
2.2. Регіональна структура міжнародних міграційних потоків у час коронакризи, та оцінка їх впливу на економіку приймаючих країн.....	29
2.3. Криза біженців та шукачів притулку як складова актуальних міграційних процесів	39
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНЦІ ТА МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ	46
3.1. Україна як частина потоків міжнародних мігрантів	46
3.2. Значення грошових переказів українських мігрантів та заходи для вирішення міграційних проблем	51
ВИСНОВКИ.....	62
Список використаних джерел	66
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародні міграційні процеси у XXI столітті стосуються майже всіх куточків світу. У 2021 році кількість людей, які проживають за межами країни походження – близько 281 млн осіб. Дослідження сучасних тенденцій міжнародних міграційних процесів є надзвичайно важливим через стрімке зростання за останніх два десятиліття обсягів міграційних переміщень та кількості осіб, які проживають за межами своєї країни задля одержання економічних чи безпекових благ. Надто важливою актуальність даної теми є через вплив нового для міграційного процесу фактора – коронакризи, яка постала як невідомий досі додатковий бар'єр для міжнародних мігрантів, позначившись на всіх формах мобільності людства, тому необхідно з'ясувати, якими є сучасні тенденції міжнародних міграційних процесів та міграційна структура у період пандемії COVID-19.

Значущим як для українських мігрантів, так і для країни залишається значення грошових переказів українських мігрантів як найбільш наочного результату міжнародних міграційних процесів, особливо сьогодні. У той же час, перед урядами держав світу постають додаткові завдання: як у сучасних умовах знайти рішення, аби компенсувати економічні спади.

Для розуміння міжнародних міграційних процесів та аналізу їх тенденцій необхідним є дослідження праць провідних спеціалістів та вчених даної сфери, таких як Т. Фейст, Е. Равенштайн, Дж. Харрис, М. Тодаро, Р. Білсбороу, Х. Злотник, Х. де Хаас та ін.

Окрім того, важливо характеризувати міграційні переміщення зі сторони драйверів, що є каталізаторами даного процесу, а класифікація драйверів за суб'єктами та причинами, що змушують людей вдаватись до міграційних процесів, допомагає визначати тенденції міжнародних міграційних переміщень за різними міграційними категоріями. У той же час, тенденції міжнародних міграційних переміщень часто є відображенням інтеграційних політик держав світу щодо мігрантів; особливо гостро значення міжнародних мігрантів у

приймаючих країнах стало відчутним у період пандемії COVID-19, де міжнародні мігранти нерідко становлять значну частку зайнятості в ключових секторах та галузях економік, визначених найважливішими.

Мета і завдання дослідження. Метою випускною кваліфікаційної роботи є теоретико-практичне дослідження сучасних тенденцій міжнародних міграційних процесів: їх динаміка та значення для економік приймаючих країн, особливо у час коронакризи, важливість грошових переказів від українських мігрантів для домогосподарств, а також пошук рішень для розв'язання міграційних проблем в Україні.

Реалізація даної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- окреслити ідейно-теоретичні основи міжнародної міграції (концептуальні основи, драйвери, міграційні теорії та роль інтеграційної міграційної політики як чинника формування сучасних міграційних процесів);
- дослідити ретроспективу та поточний стан міжнародних міграційних переміщень у світі;
- проаналізувати регіональну структуру міжнародних міграційних потоків у час коронакризи;
- оцінити вплив міжнародних міграційних процесів на економіку країн-реципієнтів, зокрема у час пандемії COVID-19;
- охарактеризувати кризи біженців та шукачів притулку сучасності;
- обґрунтувати значення грошових переказів українських мігрантів для домогосподарств;
- запропонувати заходи для вирішення актуальних міграційних проблем.

Об'єктом дослідження є міжнародні міграційні потоки та їх тенденції у проаналізований період.

Предметом дослідження є наслідки сучасних умов, зокрема коронакризи як актуальної глобальної проблеми, для тенденцій міжнародних міграційних процесів.

Методи дослідження. У випускній кваліфікаційній роботі застосовано загальнонаукові підходи та спеціальні методи, котрі дозволяють комплексно

охарактеризувати та розв'язати теоретичні-практичні завдання дослідження: наукова абстракція, аналіз і синтез, ретроспективний та компаративний аналіз; дедукція й індукція; метод конкретизації й узагальнення; системний підхід; функції в Microsoft Excel; кореляційно-регресійний кластерний аналізи (метод Евклідової відстані) у програмному середовищі STATISTICA 12.

Інформаційну базу дослідження становлять: доповіді, звіти, статистичні дані Міжнародної організації з міграції, Департаменту з економічних та соціальних питань ООН, Організації економічного співробітництва та розвитку, Світового банку, НБУ, Європейської комісії, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, аналітичних центрів, а також періодичні видання, монографії, матеріали конференцій, праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричній оцінці сучасних та майбутніх тенденцій міжнародних міграційних процесів, в аналізі структури міжнародних міграційних потоків у час коронакризи як у регіональному розрізі, так і у розрізі окремих країн, а також у доведенні позитивного впливу міжнародних мігрантів на економіку їх країн-реципієнтів у період пандемії COVID-19, що підтверджено щільністю кореляційного зв'язку та прямою залежністю номінального ВВП країни призначення від кількості міжнародних мігрантів, яку вона приймає.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання результатів дослідження для удосконалення діяльності міграційних служб; подолання державами соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19; удосконалення державної міграційної політики та доповнення плану щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України; доповнення стратегії соціально-економічного розвитку України щодо рееміграції українців, сприяння розвитку малого і середнього підприємництва, стимулювання громадян жити і працювати у своїй країні. Результати дослідження використовуються у роботі управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, про що свідчить відповідна довідка.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 64 найменувань на 8 сторінках та додатків на 14 сторінках. Повний текст роботи становить 87 сторінок, із них 65 сторінок – основного тексту, що містять 16 рисунків та 12 таблиць; у додатках розміщено 10 таблиць та 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ

1.1. Концептуальні основи міжнародної міграції та її драйвери

Інтенсивні глобалізаційні процеси є невід'ємною частиною сучасного світу, активізуючи міжнародні економічні відносини між країнами, зокрема, завдяки посиленню міграційних переміщень, що впливають як на країн-реципієнтів міжнародних мігрантів, так і на країн-донорів.

Міграція – це переміщення особи або групи осіб через кордон чи у межах держави. Це рух населення, що охоплює будь-який рух людей, незалежно від його тривалості, структури та причин. Міграція включає переміщення економічних мігрантів та осіб, які переміщуються з іншими цілями, включаючи возз'єднання сім'ї, а також переміщення біженців та шукачів притулку [1, С. 62].

У той же час, міжнародною міграцією вважається тип міграції, яка характеризується переміщенням осіб, котрі виїжджають з країни походження чи постійного проживання, щоб тимчасово або на постійній основі утвердитись в іншій країні. Отож, особливістю міжнародної міграції є перетин кордону. Міжнародна міграція може бути спричинена як економічними чинниками (вищий рівень життя, заробітної плати, кращі можливості та умови праці), так і неекономічними (соціальні, політичні, екологічні та інші фактори).

Розуміння міжнародних міграційних процесів з'являється завдяки вивченню базових понять, концепцій та теорій, над котрими працювали та працюють провідні спеціалісти й вчені даної сфери, такі як Т. Фейст [2], Е. Равенштайн [3], Дж. Харрис, М. Годаро [4], Р. Білсбороу, Х. Злотник [5], Х. де Хаас [6].

Важливо диференціювати різні категорії мігрантів. У Таблиці 1.1 наведені такі категорії, як «шукач притулку», «біженець», «трудоий мігрант», їх особливості та характеристика.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика різних категорій мігрантів

	<i>Шукач притулку</i>	<i>Біженець</i>	<i>Трудовий мігрант</i>
<i>Основне поняття</i>	Мігрант, який шукає міжнародного захисту, що надається у формі статусу біженця, додаткового або тимчасового захисту.	Особа, що зазнає переслідувань у себе на батьківщині з причин етнічного походження, релігії, національності, політичних переконань або приналежності до певної соціальної групи, маючи право на безпеку в іншій країні.	Особа, яка була, є або має пошук або виконання роботи у країні, громадянином якої вона не є, та термін перебування якої обумовлюється видом працевлаштування.
<i>Види (класифікація)</i>	Шукачі притулку, які подають заяву вперше та ті, які після відхилення заяви та апеляції, подають її знову	Мандатні біженці, біженці у русі, біженці де факто, біженці сюр плас	Прикордонний трудовий мігрант, сезонний працівник, контрактний працівник
<i>Формальне визначення</i>	Заява про надання притулку й захисту, та очікування на рішення	Надання статусу біженця у разі позитивного розгляду заяви	Дозвіл на в'їзд, перебування та оплачувана робота
<i>Особливості</i>	Пошук захисту від переслідувань та серйозних порушень прав людини в іншій країні, проте відсутнє юридичне визнання як біженця, очікування на рішення про притулок	Втеча з власної країни через ризик серйозних порушень прав людини та переслідування, власний уряд не може або не захистить їх від цих небезпек.	Свідомий, добровільний вибір залишити свою країну, та можливість повернення у безпеці
<i>Переміщення</i>	За межі Батьківщини	За межі Батьківщини	У середині країни та за її межами

Джерело: розроблено автором за даними [1, 7, 8].

До основних форм міграції відноситься постійна міграція, котра була найбільш характерною до I Світової війни, коли люди залишались у таких країнах, як США, Канада та Австралія назавжди з метою постійного проживання.

Другою формою міграції є міграція часу. Це міграція, у наслідок якої мігрант повертається додому після завершення деякого терміну; у зв'язку

міграцією часу сучасні переміщення трудових мігрантів набувають ротаційного характеру.

Третьою формою міграції є нелегальна міграція, яка створює своєрідний резерв для приймаючої країни у вигляді дешевої робочої сили, однак, у той же час, є досить небезпечною, і дедалі більше держав світу продовжують зміцнювати національні кордони, аби протидіяти нелегальній міграції та тероризму.

Міжнародна міграція робочої сили є однією з об'єктивних основ становлення інтегрованої міжнародної системи. Водночас проблема вільної міграції є найбільш небезпечною для урядів як у політичному, так і в соціальному аспекті.

Етнічні та релігійні забобони та пряма економічна загроза інтересам окремих груп, які бояться конкуренції з боку іммігрантів, роблять цю проблему занадто пікантною. Тому під час реалізації міграційної політики дуже важливо знати природу та загальні економічні та соціальні наслідки.

По-різному спрямовані потоки робочої сили, які перетинають національні кордони, формують міжнародний ринок праці, що функціонує у взаємозв'язку з ринками капіталу, товарів і послуг. Іншими словами, міжнародний ринок праці існує у формі міграції робочої сили.

Генезисом теорії, що стосується причин, чому і коли люди мігрують, вважається праця британського географа XIX століття – Ернста Равенштейна, який висунув гіпотезу про існування законів, що регулюють поведінку людей у мобільності стосовно двох географічних точок – походження та призначення [3].

Спираючись на закони Равенштейна (1885), економісти та соціологи дали розвивали свої теоретичні припущення та закріплювали ідею, що міграція є функцією економічної чи демографічної просторової нерівності.

Найбільш значущими драйверами міжнародної міграції є переважно структурні аспекти: економічний розвиток у країнах призначення, соціальні мережі мігрантів та демографічні зміни, що є відображенням загальних етапів соціально-економічного розвитку.

Окрім того, драйвери міжнародної міграції варто розглядати зі сторони суб'єктів та причин, що змушують їх вдаватись до міграційних процесів.

На нашу думку, основними драйверами, що змушують переміщуватись такі категорії міжнародних мігрантів, як біженці та шукачі притулку та провокують виникнення глобальних потоків біженців є:

1. Природні катаклізми, стихійні лиха, зміни клімату (Табл. 1.2).
2. Громадянські війни та збройні конфлікти.

Таблиця 1.2

Причини природного характеру

<i>Природні катаклізми, стихійні лиха, зміни клімату</i>	<i>Особливості впливу</i>	<i>Приклади країн/регіонів світу, які потерпають</i>
Посухи	Спричиняють катастрофу для громад, життя яких залежить від регулярних та сприятливих урожаїв, залишаючи людей без доступу до чистої води.	Усе суворішими посухи стають на африканському континенті у Сомалі, Кенії, Ефіопії та Малаві
Урагани і повені	У групі ризику країни, уразливі до сильних вітрів та дощів.	Від ураганів найбільше страждають Південна Америка, зокрема США, та Країни карибського басейну Від повеней – країни Південної Азії (Індія, Бангладеш, Непал, В'єтнам та Пакистан)
Тайфуни	Тропічні циклони, які супроводжуються липневими дощами та стійкими вітрами з максимальною постійною швидкістю вітру.	Характерні для таких субрегіонів, як Східна Азія (Китай), Південна Азія (Індія) та Південно-Східна Азія (Філіппіни).
Виверження вулканів, цунамі і землетруси	Зсуви великої кількості ґрунту	У групі ризику субрегіони - Південно-Східна Азія, зокрема острови Індонезії, та Південна Азія (Афганістан, Індія, Непал, Пакистан).

Джерело: складено автором.

3. Релігійні утиски та переслідування.

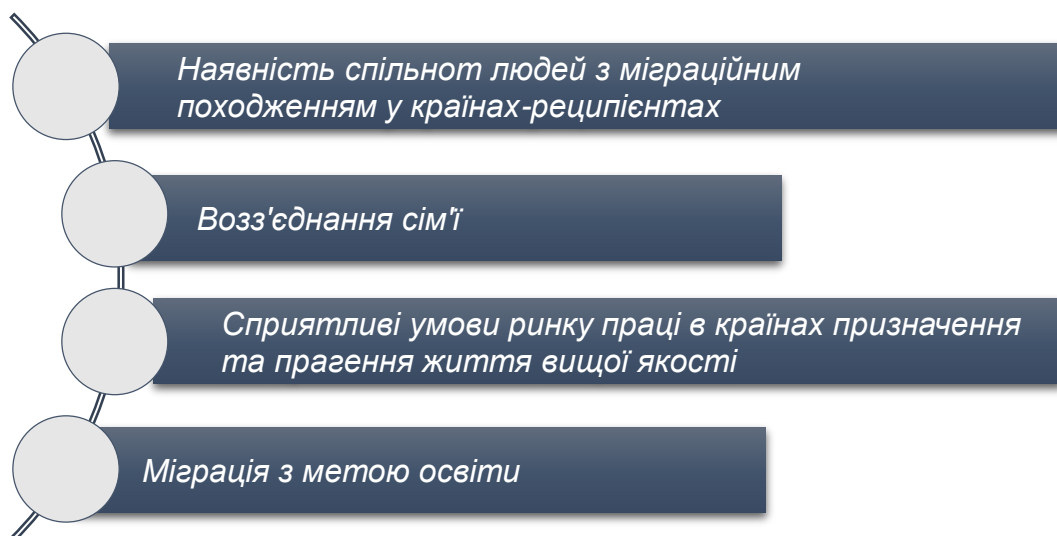
4. Економічна криза є одним із суміжних факторів, що спричиняють виникнення потоків біженців, поряд з військовими та політичними конфліктами. Не лише боязкість війни, а й слабка економіка змушує шукати людей кращого життя у більш розвинених країнах.

5. Межа бідності. Додатковими чинниками еміграції є високий рівень злочинності, безробіття та корупції, а також діяльність терористичної організації.

6. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що вплинули на кількість потенційних біженців через можливість доступу до інформації про світ, зв'язок з європейськими діаспорами та родичами, які залишаються у проблемних регіонах.

Протягом всієї історії людства війни, стихійні лиха і голод змушували людей покидати місця постійного проживання: як і в минулому, так і сьогодні, багато громадян, шукаючи притулку, опиняються мимоволі поза історичною батьківщиною.

Драйвери, які спонукають переміщуватись трудових мігрантів, відображені на Рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Драйвери міжнародної міграції

Джерело: розроблено автором за даними [9, С. 7].

З іншого боку, розглянемо драйвери міжнародної міграції не зі сторони суб'єкта, для якого вони стають рушійною силою, а власне, зі сторони класифікації драйверів:

1) драйвер прагнення безпеки – спонукання людей рухатись на великі відстані у пошуках більш безпечного місця проживання, де вони матимуть свободу протягом свого життя;

2) економічні драйвери – у період економічної міграції люди переїжджають до розвиненіших країн, де заробітна плата вища і доступно більше робочих місць;

3) драйвери навколишнього середовища – фактори навколишнього середовища викликають переміщення або примусове переміщення людей через соціальні чи екологічні фактори (дефіцит врожаю, забруднення води, повітря та ґрунту, руйнівні стихійні лиха);

4) соціальні драйвери – соціальні чинники, що мотивують міграцію, впливають із людських потреб та бажання досягти кращої якості життя.

1.2. Міжнародна міграція через призму міграційних теорій

З кінця XIX століття в різних суспільних науках з'явилися різні теорії, які всі спрямовані на розуміння процесів, що керують міграцією. Теоретичні концепції розроблені та запровадженні у науковий обіг задля того, аби виробити певну систему поглядів явище міжнародної міграції. Тому варто розглянути основні, на наш погляд, міграційні теорії, які найповніше пояснюють процес міжнародної міграції, його причини та наслідки, а згодом й проаналізувати сучасні міграційні тенденції.

Неокласична теорія характеризує міграційний процес окремої людини-індивіда, яка особистісно визначає витрати та вигоди від даного руху. Рішення приймається на основі двох етапів: перший – у індивіда формується певне бачення про країну-реципієнта, у напрямку якої мав би рухатись мігрант; другий –

відбуваються певні підрахунки-зважування на терезах можливих плюсів та мінусів від міграційного процесу [4].

Власне неокласична теорія стала теоретичною базою, яка пояснює трудову міграцію, розглядаючи міграційний процес як наслідок географічних особливостей щодо пропозиції робочої сили та попиту на неї. З теорії випливає, що у випадку ліквідації різниці заробітних плат, міграція би припинилась.

Неокласичну теорію також називають теорією «просторово-економічного балансу», адже через те, що при економічному зростанні країни посилюється приплив мігрантів до неї, котрі таким чином знижують кількість робочої сили у країні-донорі, поступово знижується рівень розриву заробітних плат. У такий спосіб у людей зникає один з ключових факторів-стимулів для міжнародної міграції, а країни, які активно «експортували» трудові ресурси, починають, навпаки активно їх потребувати. Яскравим прикладом даного процесу є такі країни, як Сінгапур, Аргентина, Іспанія, Греція [10, С. 88].

Нова економіка трудової міграції – це теорія, згідно якої рішення про міграцію можуть прийматися домогосподарством, а не окремою особою, доповнюючи цим неокласичну теорію міграції. Ця теорія пояснює той факт, що люди іноді мігрують не лише з ціллю максимізації прибутку, але й через недостатній розвиток різних ринків у своїй країні, як от ринок праці, кредитування, страхування [11].

Теорія «push-pull» факторів вказує на те, що існують фактори «притягування», які сприяють міжнародній міграції, та «виштовхування», які, навпаки, нібито відштовхують людину від міграційного процесу. У випадку економічної міграції відштовхуючі фактори, як правило, включають безробіття, низький рівень заробітної плати або низький дохід на душу населення відносно країни призначення, надмірні податки. Натомість, приваблюючі фактори охоплюють міграційне законодавство та ситуацію на ринку праці у приймаючих країнах [12].

Теорія світових систем вказує на те, що міграція найбільшою мірою відбувається між колишніми колоніальними державами, оскільки міграційний процес має нерозривний зв'язок з низкою спільного підґрунтя, як-от культурні, історичні та адміністративні особливості. Окрім того, теорія акцентує увагу на міграції з периферійних країн, що розвиваються, до капіталістичних. Мігранти рухаються від периферії до ядра, тоді як капітал, машини та товари, навпаки, від ядра до периферії [11].

У контексті теорії міграційних мереж власне мережею називається сукупність індивідуумів або груп (реальних і потенційних мігрантів, їх сімей, соціальних чи релігійних груп тощо) та множинних соціальних і символічних зв'язків, що поєднують їх. Сформовані мережі можуть істотно впливати на напрямок міграційних потоків та їх обсяги, створюючи передумови для руху людей, наприклад, контакти, інформація, соціальна та економічна підтримка [13, С. 3].

Таке явище реалізовується завдяки процесу діджиталізації, цифрової трансформації, що стосується перетворень, спричинених масовим прийняттям цифрових даних та технологій, адже повідомлення мігранта, надіслане у країну походження, є підтвердженням успішного перетину кордону у певному місці, легальним чи нелегальним шляхом. У Європі даного виду повідомлення автоматично сприяють активізації руху біженців та шукачів притулку на Балканському шляху [14].

Індивіди переїжджають як учасники міграційних мереж, які визначаються як «набір міжособистісних відносин, які пов'язують мігрантів, колишніх мігрантів і немігрантів в країні-реципієнті сімейними зв'язками, дружбою і спільного походження». Цей набір виступає «соціальною підставою для міграції», підтримуючи міграційні потоки, навіть якщо змінюються умови макрорівня.

Теорія міграційних мереж поділяє мігрантів на дві групи: «першопрохідці» і «послідовники». «Першопрохідці» мігрують, спираючись на індивідуальні ресурси, без зовнішньої підтримки і контактів у країні-реципієнті, тому така

міграція несе за собою значну кількість витрат та ризиків. Натомість, «послідовники» переміщуються завдяки соціальним зв'язкам з «першопрохідцями», які можуть допомогти з працевлаштуванням, побутовими моментами, адаптацією в нових умовах, що робить явище міграції менш затратним та ризиковим. Створюючи цілі міграційні мережі, мігранти, які протягом довшого терміну часу перебувають у країні-реципієнті, є своєрідними «соціальними каталізаторами нових мігрантів», активізуючи таким чином міграційні процеси [15].

Відповідно до теорії подвійного ринку праці, потреба в працівниках, яким можна платити менше, у сучасному суспільстві є основним чинником пояснення міграції. Попит на робочу силу в розвинених економіках притягує мігрантів незалежно від умов праці та заробітної плати в суспільствах походження. У приймаючій економіці ринок праці сегментований: народжені мають доступ до кар'єри, хороші зарплати та безпечні умови праці; мігрантів направляють до трудомістких вторинних або третинних секторів, які забезпечують нестабільну роботу, низьку оплату праці та небезпечні умови праці.

Міжнародна міграція робочої сили значною мірою залежить від попиту в розвинених суспільствах. Цей попит впливає зі структурних особливостей розвинених економік: міжнародні диференціації заробітної плати не є ані достатніми, ані необхідними для міграції. Низька заробітна плата в країнах-реципієнтах міжнародних мігрантів, навряд чи збільшиться, якщо пропозиція іммігрантів зменшиться, оскільки вони стримуються соціальними та інституційними механізмами (ієрархією робочих місць). Низький рівень заробітної плати може впасти у відповідь на збільшення пропозиції робочої сили [6].

Консолідована інформація стосовно вищенаведених теорій міжнародної міграції, їх типологія та вчені, які формували та вивчали дані теорії, наведені на Рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Теорії міжнародної міграції та їх характеристика

Джерело: розроблено автором за даними [3, 4, 6, 11, 16, 17].

Таким чином, вищенаведені теорії допомагають краще зрозуміти явище міжнародної міграції, доповнюючи одна одну, що, у свою чергу, сприятиме комплексному аналізу міграційних тенденцій.

1.3. Інтеграційна політика як чинник формування сучасних міграційних процесів

Основні відмінності в інтеграційній політиці у всьому світі відображають основні відмінності в результатах інтеграції та ставленні до міжнародних мігрантів у різних країнах світу.

Індекс політики інтеграції мігрантів (MIPEX – The Migrant Integration Policy Index) – це унікальний інструмент, який визначає політику інтеграції мігрантів у країнах на п'яти континентах, включаючи всі країни-члени ЄС (включаючи Великобританію), інші європейські країни (Албанія, Ісландія, Північна Македонія, Молдова, Норвегія, Сербія, Швейцарія, Росія, Туреччина та Україна), країни Азії (Китай, Індія, Індонезія, Ізраїль, Японія та Південна Корея), країни Північної Америки (Канада, Мексика та США), країни Південної Америки (Аргентина, Бразилія, Чилі) , а також в Австралії та Новій Зеландії в Океанії [18].

Індикатори політики були розроблені, щоб створити насичену багатовимірну картину можливостей мігрантів брати участь у житті суспільства. У п'ятому виданні (MIPEX 2020) створено основний набір показників, які були оновлені за період 2014-2019. Індекс є корисним інструментом для оцінки та порівняння того, що роблять уряди для сприяння інтеграції мігрантів у всіх аналізованих країнах.

Дослідницькою групою було визначено три ключові виміри, які лежать в основі всіх сфер інтеграційної політики країни. Ці три виміри допомагають описати загальний підхід країни до інтеграції. Країни сортуються за заданими в вимірах параметрами, внаслідок чого формують групи країн, які представляють різні підходи до інтеграції (Рисунок 1.3).

Рис. 1.3. Виміри інтеграційної політики та підходи країн до інтеграції

Джерело: розроблено автором за даними [19].

Політика інтеграції, визначена MIPEX, також визначає те, як іммігранти та громадськість реагують на нерівність.

По-перше, підхід країни до інтеграції сильно впливає на ставлення та поведінку громадськості до іммігрантів. Політика інтеграції є одним із найсильніших факторів, що формують готовність громадськості приймати іммігрантів та взаємодіяти з ними.

По-друге, інтеграційна політика є одним із найсильніших факторів, які формують власне ставлення іммігрантів, почуття приналежності та навіть їхнє здоров'я у їхній новій країні. Підхід країни до інтеграції також впливає на те, наскільки добре іммігранти думають і відчують нову країну.

Політика щодо охорони здоров'я мігрантів пов'язана з досвідом країн щодо імміграції та фінансових ресурсів. У країнах з меншою кількістю іммігрантів

(наприклад, Албанія, Бразилія, Китай, Індія та Індонезія, де міжнародні мігранти становлять <2% населення), мало чи зовсім нічого не відбувається для сприяння включення мігрантів у систему охорони здоров'я. Навпаки, політика охорони здоров'я мігрантів, як правило, краще розроблена в країнах з більшою кількістю міжнародних мігрантів. У середині країн медичні служби в регіонах з великою кількістю іммігрантів, як правило, більшою мірою відгукуються на потреби мігрантів у сфері охорони здоров'я (наприклад, в Австрії, Італії, Іспанії та Швейцарії) (Додаток А, Рис. А.1).

Обмежувальна політика створює «порочне коло» відчуження, яке підсилює страх і відокремлення. Політика, яка розглядає іммігрантів як загрозу, змушує все більше людей сприймати іммігрантів як загальну загрозу та ставитися до них у спосіб, що шкодить їхній інтеграції. За обмежувальної політики суспільство відчуває вищий рівень ксенофобії та ісламофобії та нижчий рівень соціальної довіри.

Інклюзивна політика створює «чесне коло» інтеграції, що сприяє відкритості та взаємодії. Іммігранти та громадськість частіше взаємодіють і думають один про одного як про рівних у країнах, де інклюзивна політика розглядає іммігрантів як рівних і інвестує в інтеграцію як можливість для суспільства.

Інклюзивна політика не тільки підвищує позитивне ставлення та взаємодію між громадськістю та іммігрантами, але й створює загальне відчуття приналежності, добробуту та довіри. Відповідно до інклюзивної політики громадськість менше відчуває страх перед іммігрантами, тоді як іммігранти користуються більшими можливостями для навчання та внеску у розвиток приймаючих країн [19].

Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею заборони на пересування всередині та між країнами призвели до серйозних потрясінь на ринку праці – як різке збільшення попиту на робочу силу (наприклад, у секторі охорони здоров'я), так і скорочення пропозиції робочої сили (наприклад, у сільському господарстві та секторі догляду).

У цій глобальній надзвичайній ситуації в галузі охорони здоров'я захист і підтримка основних видів економічної діяльності та державних послуг є основним викликом для міграційних політик країн світу. Основні види діяльності та послуги включають такі сектори, як сільське господарство та виробництво продуктів харчування, медичні послуги та соціальне обслуговування, а також ключові цифрові та нецифрові інфраструктури, такі як транспорт і логістика [20].

У багатьох країнах з високим рівнем доходу мігранти становлять значну частку зайнятості в галузях, визначених найважливішими, і тому вони часто становили значну частку тих, які визначені як «ключові працівники». Це зазвичай мігранти, яких вважають «низько кваліфікованими». Держави Глобальної Півночі намагалися захистити, а в деяких випадках навіть розширити кількість таких працівників під час надзвичайної ситуації. Наприклад: навесні 2020 року уряд Італії надав тимчасовий юридичний статус мігрантам, які нелегально працюють у сільському господарстві та у сфері догляду; Великобританія оголосила про автоматичне продовження віз лікарям-мігрантам, медсестрам, і фельдшерам; Австрія та Німеччина звільнили мігрантів, які працюють на фермах та в будинках престарілих від міжнародної заборони на поїздки; у Сполучених Штатах, хоча звичайні консульські операції були призупинені, іноземним сільськогосподарським працівникам все ще дозволялося подавати документи на отримання робочих віз [21].

Такі заходи були широко визнані як прагматична відповідь на COVID-19, вони піднімають важливі питання про роль мігрантів на національних ринках праці.

У Європі трудова міграція ускладнилась протягом пандемії, де європейські країни зберігають прерогативу визначати кількість мігрантів, які мають бути прийнятими. Хоча пандемія привернула увагу громадськості до надзвичайно важливої ролі, яку відіграють трудові мігранти в ключових секторах, також спостерігаються чіткі тенденції до закриття шляхів для регулярної міграції, зокрема для низько кваліфікованої зайнятості [22].

Наслідком пандемії для Азії є перспектива похитнути свої позицію як переважаючого континенту мігрантів, що стосується Індії, Бангладеш, Китаю, Філіппін та Індонезії. Перська затока в Західній Азії може перетворитися з країн призначення в країни транзиту для висококваліфікованих мігрантів, які прагнуть переїхати на Захід [23].

Щодо наслідків пандемії для Китаю, то вона впливає не суттєво на довгострокову тенденцію приїзду талановитих людей до Китаю та китайських студентів, які переїжджають за кордон з метою здобуття освіти. Китай відкриває свої двері для співпраці з більшою кількістю країн, про що свідчить розвиток зони вільної торгівлі Хайнань та мереж співпраці між Китаєм та країнами АСЕАН, і йому потрібні талановиті люди з-за кордону, щоб підтримувати це поглиблення міжнародного співробітництва, сприяти структурним перетворенням та розвивати інноваційну економіку. Китай також потребує більше міжнародних талантів, щоб підвищити свої позиції в глобальних ланцюгах поставок [24].

В Африці несподівана швидкість поширення глобальної пандемії сприяла виявленню слабких місць у міграційній політиці африканських країн. Ураховуючи поточні порушення мобільності людей та закриття кордонів через COVID-19, внутрішньо регіональна міграція продовжує залишатися домінуючою формою мобільності у 2021 році. Крім того, тривале продовження обмежень на поїздки урядами країн призначення спонукають африканців до нерегулярних шляхів міграції [25].

Наслідки заходів, спрямованих на стримування міграції у Центральній Америці значною мірою впливають з нещодавньої міграційної політики Сполучених Штатів. Тривала, а в деяких випадках і зростаюча, нестабільність у Мексиці та Центральній Америці, у поєднанні з триваючою пандемією, і надалі створюватиме значні проблеми для впровадження зусиль з ефективного управління міграцією через цей коридор. Навряд чи репресії стримають мобільність тих, хто шукає, а подальше скорочення законних, безпечних і

впорядкованих шляхів міграції в Мексиці та Центральній Америці навряд чи стримає майбутні потоки [26].

У Латинській Америці та Карибському басейні у 2021 році актуальною залишається інтеграція венесуельських мігрантів та біженців. Окрім того, через вплив COVID-19 у регіоні поряд із жалюгідними умов утриманнями та великими ризиками існує проблема управління транзитом мігрантів і шукачів притулку до Сполучених Штатів, майже призупинивши регулярну міграцію. Винятки існують лише щодо сезонних працівників – наприклад, мексиканці в Сполучених Штатах і панамці та нікарагуанці в Коста-Ріці. З точки зору поза континентальної міграції з регіону, зокрема в традиційні напрямки в Європі (Іспанія, Італія, Великобританія, Франція, серед інших), яка вже скоротилася до пандемії, цього року не очікується значних змін, враховуючи невизначеності навколо відновлення економіки більшості європейських країн [27].

Величезні виклики є актуальними й для Сполучених Штатів Америки. Вони очікуються від нового керівництва – зокрема це зміна та інформування громадської думки всередині країни та налагодження відносин із сусідами з питань міграції, а також визначення найкращої стратегії реформування та «перезавантаження» імміграції [28]. Тому найширше завдання полягає в тому, щоб збалансувати різні вимоги двох Америк стосовно міграційних політик та міграційних процесів.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Ретроспектива та поточний стан міграційних переміщень

Міжнародна міграція – це процес, що пов'язаний з глобальними економічними, соціальними, політичними та технологічними перетвореннями. Одні мігранти змушені покинути свої країни через конфлікти, стихійні лиха чи переслідування, інші прагнуть вдаватись до переміщень задля кращих економічних перспектив для них самих або їхніх сімей.

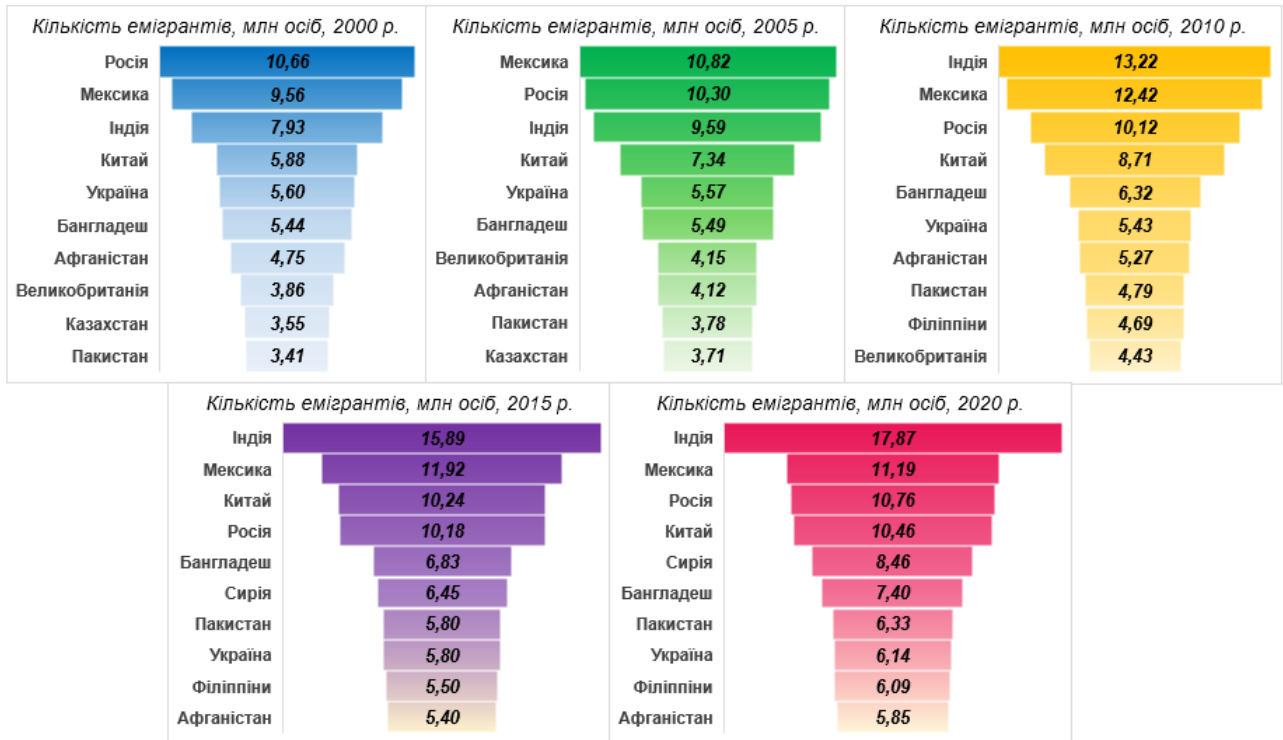
Трансформації все більшою мірою формують життя світу у процесі глобалізації – на робочих місцях, у соціальному житті, у домівках. Усе більша кількість населення може отримати доступ до інформації, товарів і послуг з усього світу через постійне розширення технологій, що скорочують відстань. Тож обговорення міграційних питань відбувається у актуальний час, адже беззаперечним залишається факт, що світ знаходиться у центрі глобальних перетворень.

Для того, аби краще усвідомлювати вплив змін, що виникли у повсякденному житті, на міжнародні міграційні процеси, варто розглянути світові міграційні особливості у ретроспективі, порівнюючи сьогодення з минулими роками та десятиліттями.

Як продемонстровано у Таблиці Б.1 Додатку Б, протягом двох десятиліть відбулось значне зростання кількості міжнародних мігрантів (+81,3%); у 4,5 рази зросли обсяги грошових переказів. Таке зростання грошових переказів підкреслює значущість міжнародної міграції як одного з драйверів світового розвитку.

Топ-10 країн походження міжнародних мігрантів та їх зміна у загальній структурі країн-донорів протягом 2000-2020 років наведені на Рисунку 2.1. Такі країни, як Росія, Мексика, Індія та Китай протягом десятиліть залишаються у топ-четвірці донорів міжнародних мігрантів. У незмінну десятку також входять

Україна, Бангладеш, Афганістан, Пакистан. Також значними донорами міжнародних мігрантів є Казахстан, Філіппіни та Великобританія. У 2015 р. у десятці з'являється Сирія, що зумовлено потоком біженців; дана тенденція спостерігається і у 2020 році, і триває дотепер.

Рис. 2.1. Топ-10 країн походження міжнародних мігрантів, 2000-2020 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [29].

На основі даних ООН про міжнародний фонд мігрантів, які доступні для 232 країн і регіонів світу, за регіональною ознакою нами була прогнозована кількість міжнародних мігрантів, які емігруватимуть з країн свого походження у 2025 та 2030 роках.

Дані за такими регіонами, як Африка на південь від Сахари, Північна Африка та Західна Азія, Центральна та Південна Азія, Східна та Південно-Східна Азія, Латинська Америка та Карибський басейн, Океанія (крім Австралії та Нової Зеландії), Австралія та Нова Зеландія, Європа та Північна Америка протягом 1990-2020 рр. наведені у Додатку В, Таблиці В.1 та Таблиці В.2.

Прогнозована кількість міжнародних мігрантів у 2025 та 2030 роках по регіонах-донорах відображена у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Прогнозована кількість міжнародних мігрантів з регіонів-донорів,
2025 та 2030 рр.

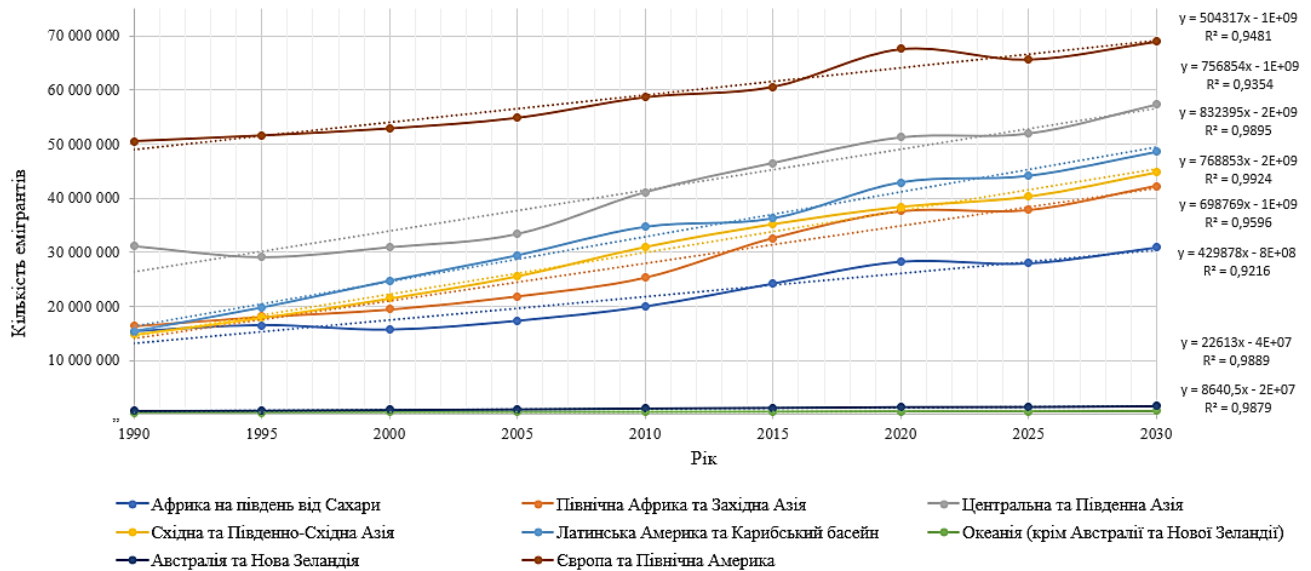
Регіони-донори міжнародних мігрантів	2025	2030
Африка на південь від Сахари	27961662	30917349
Північна Африка та Західна Азія	37781499	42240871
Центральна та Південна Азія	51932758	57271680
Східна та Південно-Східна Азія	40274551	44736046
Латинська Америка та Карибський басейн	44101993	48530937
Океанія (крім Австралії та Нової Зеландії)	566357	613511
Австралія та Нова Зеландія	1420626	1553577
Європа та Північна Америка	65669394	68992966

Джерело: розроблено автором.

Для даного аналізу було використано функцію «ТЕНДЕНЦІЯ», оскільки згідно даних попередніх років ряди з 1990 року зростали з постійною швидкістю. Надійність результатів доведена тоді, коли наявний лінійний тренд, а його значення R^2 повинне бути близьким до 1, або 1. У даному випадку у прогнозах стосовно всіх регіонів значення R^2 варіюють від 0,92 до 0,99.

Усі рівняння, значення R^2 , які доводять надійність отриманих результатів та тенденції кількості міжнародних мігрантів з регіонів-донорів у 1990-2030 рр., наведені на Рисунку 2.2.

Окрім того, у всіх регіонах прогнозується зростання кількості емігрантів у 2025, за винятком країн регіону Африки на південь від Сахари, де прогнозується незначне зниження кількості емігрантів приблизно на 300 тис. осіб (-1,14%) та у країнах Європи та Північної Америки на 2 млн осіб (-2,86%). У всіх інших вищевказаних регіонах прогнозується зростання кількості емігрантів як у 2025 році, так і у всіх регіонах у 2030 році.

Рис. 2.2. Тенденції міжнародних міграційних процесів за регіонами світу, 1990-2030 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [29].

Протягом останніх двох десятиліть обсяги грошових переказів міжнародних мігрантів зросли у понад 5 разів.

Міжнародні мігранти, а також утворені у країнах-реципієнтах діаспори сприяють розвитку країн свого походження. Їх грошові перекази, надіслані у країни-донори стимулюють іноземні інвестиції, торгівлю, а також доступ до технологій.

Зрештою, грошові перекази, які надсилають мігранти, також покращують засоби до існування сімей та громад у їхніх країнах походження через інвестиції в освіту, охорону здоров'я, санітарію, житло та іншу інфраструктуру.

Згідно з даними та оцінками Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку важливість грошових переказів міжнародних мігрантів для країн їх походження полягає у наступному:

1. Близько 70 країн покладаються на грошові перекази, які становлять понад 4% ВВП їх держав. Грошові перекази є двигуном соціально-економічного зростання країн походження.

2. Трудові мігранти відправляють додому в середньому 200-300 дол. США кожні один-два місяці. Це становить лише 15% їх доходу, оскільки інша

частина коштів залишається у країні-реципієнті, однак цих 15% можуть становити до 60% загального доходу домогосподарства країни походження, куди ці кошти надсилаються. У такий спосіб вони стають порятунком для мільйонів сімей.

3. Близько 75% грошових переказів витрачаються на їжу, медичні витрати, житло, навчання у закладах освіти. У час кризи, що є особливо актуально сьогодні, трудові мігранти можуть надіслати більше грошей у країни походження. Близько 25% грошових переказів можна заощадити або інвестувати в будівництво активів або діяльність, яка приносить дохід і робочі місця та трансформує економіку, особливо в сільській місцевості.

4. Мігранти роблять неоціненний внесок у досягнення Цілей сталого розвитку через грошові перекази та інвестиції. Зокрема, вони надіслані кошти сприяють боротьбі з бідністю (ЦСР 1) та сприяють знищенню голоду (ЦСР 2), міцному здоров'ю (ЦСР 3), якій освіті (ЦСР 4), чистій воді та санітарії (ЦСР 6), гідній роботі та економічному зростанню (ЦСР 8), а також зменшенню нерівності (ЦСР 10) [30].

Топ-30 країн, які є надзвичайно залежними від грошових переказів своїх емігрантів, та у яких співвідношення обсягу грошових переказів міжнародних мігрантів до ВВП країни походження у 2019 та 2020 рр. є найбільшим, наведені у Додатку Г Таблиці Г.1 та Таблиці Г.2. Рейтинг 2020 року очолюють такі країни, як Тонга, Сомалі, Таджикистан, Киргизька Республіка, Непал, Гаїті, Лесото, Гондурас.

Незважаючи на попередні прогнози, потоки грошових переказів виявилися стійкими під час найактуальнішої проблеми сьогодення – коронакризи. До одержання показників 2020 р. Світовий банк прогнозував значне зниження обсягів грошових потоків, однак, як відображено на Рисунку 2.3, обсяги особистих грошових переказів міжнародних мігрантів протягом 2020 року знизились лише на 5,6 млрд дол. США, що становить -0,85% у порівнянні з 2019 роком. Грошові перекази міжнародних мігрантів у свої країни-донори стали важливим механізмом згладжування споживання для домогосподарств,

формуючи собою дедалі важливіший особистісний елемент глобальних систем соціального захисту, особливо у нестабільний для світу час.

Рис. 2.3. Глобальні обсяги особистих грошових переказів міжнародних мігрантів, 2000-2020 рр.

Джерело: складно автором за даними [31].

Таким чином, розглянувши міжнародні міграційні процеси у ретроспективі та проаналізувавши сучасні тенденції, ми виявили, що останніх протягом двох десятиліть відбулась значне зростання кількості міжнародних мігрантів (+81,3%); у 4,5 рази зросли обсяги грошових переказів. У незмінну десятку країн-донорів міжнародних мігрантів протягом двадцяти років входять Росія, Мексика, Індія та Китай. Окрім того, кількість міжнародних мігрантів продовжуватиме зростати; згідно прогнозів у всіх регіонах світу спостерігатиметься збільшення кількості емігрантів, винятками стануть лише регіон Африки на південь від Сахари, Європи та Північної Америки. Грошові перекази міжнародних мігрантів у країни свого походження є надзвичайно важливим джерелом доходу для своїх домогосподарств. Незважаючи на попередні прогнози, потоки грошових переказів виявилися стійкими під час найактуальнішої проблеми сьогодення – коронакризи.

2.2. Регіональна структура міжнародних міграційних потоків у час коронакризи, та оцінка їх впливу на економіку приймаючих країн

Пандемія COVID-19, коронакриза, торкнулась усіх форм людської мобільності, у тому числі, й міжнародної міграції. Одні мігранти не змогли повернутись на Батьківщину через закриття національних кордонів, інші скасовували чи відтермінували поїздки, а дехто був змушений повернутись додому раніше. Однак, не зважаючи на всі заборони та обмеження, у час коронакризи кількість міжнародних мігрантів значно зросла, як і зростала протягом попередніх десятиліть.

У 2020 році кількість людей, які проживають за межами країни походження, досягла 281 млн осіб, що приблизно становить кількість населення Індонезії, що є четвертою країною у рейтингу найбільших за кількістю населення країн у світі.

Близько на 48 млн осіб зросла загальна кількість міжнародних мігрантів за десятиліття з 2000 по 2010 роки, дане число зросло ще на 60 млн міжнародних мігрантів за наступне десятиліття, 2010-2020 рр. У першу чергу, це обумовлено зростанням кількості трудових мігрантів та міграцією членів сім'ї; окрім того, кількість біженців та шукачів притулку також зросла, хоча й у світовій структурі ці категорії займають відносно невелику частку – близько 12% мігрантів. Натомість, усі міжнародні мігранти займають лише 4% світового населення. Не зважаючи на те, що 4% – досить низьке значення, частка міжнародних мігрантів невинно зростає протягом двох останніх десятиліть [32].

Коронакриза значною мірою вплинула на міжнародні міграційні процеси. Для прикладу, до пандемії обсяг міграційних потоків до країн Організації економічного співробітництва та розвитку у 2019 р. становив 5,3 млн осіб, аналогічні показники були у 2017 та 2018 роках, ОЕСР зафіксувала понад 5 млн записів. Натомість, з початком коронакризи дані значення різко змінились, адже майже всі країни ОЕСР обмежили в'їзд для іммігрантів. Наслідком цього стало скорочення видач нових віз та дозволів на в'їзд на 46% у першій половині 2020

року, порівнюючи даний показник з аналогічним періодом 2019 році. У другому кварталі 2020 року спостерігалось на 72% менше виданих дозволів та віз на в'їзд для міжнародних мігрантів (Додаток Г, Рис. Г.1). Дані значення є доведенням того, що міжнародні міграційні процеси та їх тенденції змінюються згідно сучасних умов.

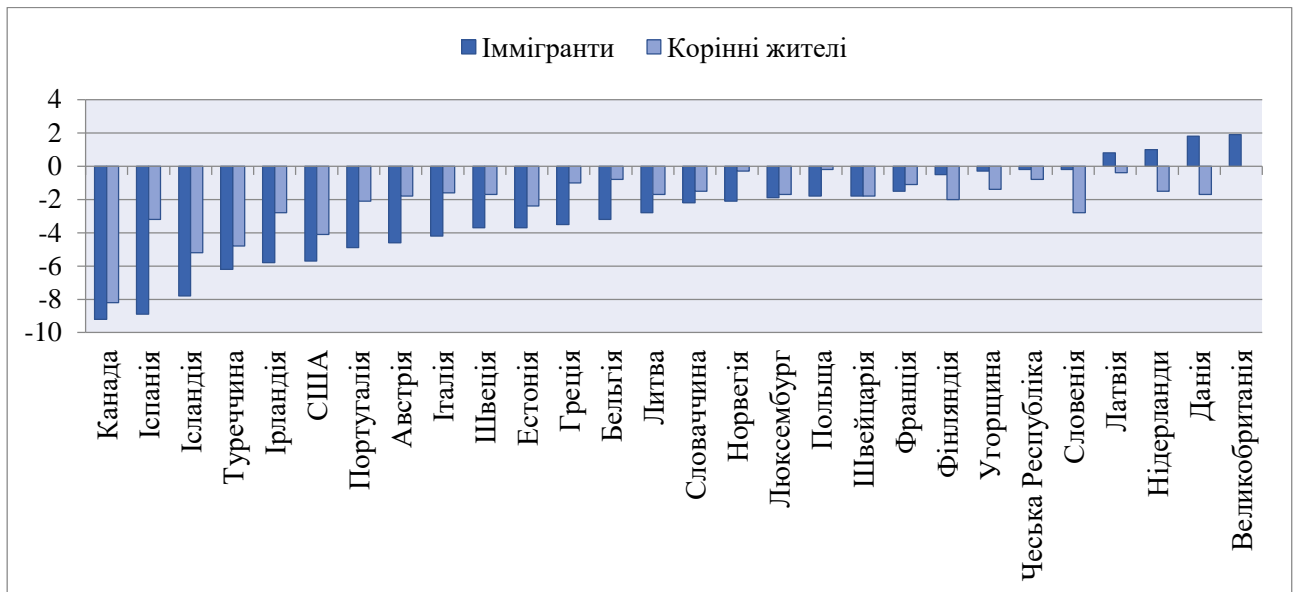
На жаль, ті мігранти, які зайняті в інших секторах, від початку пандемії стикаються з проблемами на ринку праці, адже більшість прогресу, досягнутого у сфері імміграційної зайнятості останні десятиліття, було зведено нанівець пандемією. З іншого боку, пандемія COVID-19 підкреслила, наскільки глобальна економіка залежить від робочої сили мігрантів у певних сферах праці. У багатих країнах багато іммігрантів були оголошені працівниками, зайнятих у «ключових» секторах економік, оскільки в 2020 році лютувала криза охорони здоров'я, як на низькокваліфікованих, так і на висококваліфікованих роботах.

Для низькокваліфікованої роботи мігранти часто формують основу для будівництва, сільського господарства, гостинності та інших важливих, але менш помітних секторів економіки. У Європі Європейська комісія в березні 2020 р. оголосила рекомендації щодо забезпечення того, щоб трудові мігранти, часто з Центральної та Східної Європи, могли переміщатися між країнами, щоб запобігти відставанням у ланцюгах поставок ЄС. Німеччина дозволила фермерам перевозити тисячі робітників зі Сходу; Сполучене Королівство зробило те ж саме з румунськими збирачами фруктів.

Подібна картина склалася для деяких секторів високої кваліфікації, особливо охорони здоров'я. Більше половини лікарів Австралії – іммігранти; визнаючи потребу в медичних працівниках, країна зняла обмеження на 20 тис. іноземних студентів-медсестр у березні 2020 р. У США Штатах іммігранти становлять 17% цивільної робочої сили США; але 28% лікарів. Імміграція є центральним елементом деяких ключових заходів у відповідь на пандемію. У травні 2020 р. Італія схвалила закон, який надає тимчасові дозволи на роботу тисячам нелегальних мігрантів. У таких країнах, як Німеччина та Ірландія, були створені виділення для ліцензування

медичних працівників-мігрантів та біженців. Подібні зусилля були здійснені кількома штатами США [33].

Через невизначеність ситуації в найближчому майбутньому, наразі складно оцінити вплив на іммігрантів та їх країни-реципієнти, однак вже з наявних даних можна зробити певні висновки. Найбільшою мірою міжнародні мігранти постраждали в Ірландії, Австрії та в Південній Європі, де зайнятість знизилась як мінімум на 4 процентні пункти, і це вдвічі більше, ніж у їхні колеги з числа корінного населення (Рисунок 2.4).

Рис. 2.4. Зміна рівня зайнятості між 2 кв. 2019 р. та 2 кв. 2020 р. за місцем народження

Джерело: розроблено автором за даними [34].

Винятками скорочення рівня зайнятості іммігрантів є Велика Британія, Нідерланди, Фінляндія та Чеська Республіка.

Проаналізувавши дані Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, ми зробили висновки, що відносно зменшення кількості міжнародних мігрантів у 2020 році в порівнянні з попереднім, докризовим, роком відбулось у таких країнах, як Південна Африка (-32,28%), Малаві (-22,73%), Об'єднана Республіка Танзанія (-16,33%), Ефіопія (-13,37%), Ліван (-8,11%), Пуерто-Рико (-7,38%). Абсолютні обсяги кількості міжнародних мігрантів спостерігалось в Індії, Венесуелі, Великобританії, Швейцарії.

У той же час у 2020 році у Південній Америці, навпаки, відбулось значне зростання кількості міжнародних мігрантів, а саме на 32,44% у порівнянні з 2019 роком. Передумовою такого показника стало зростання кількості міжнародних мігрантів в Еквадорі, Чилі, Колумбії, Перу, Бразилії.

У 2020 році обсяг міжнародних мігрантів у Німеччині зріс на 2,63 мільйона, в Іспанії – на 0,74 мільйона, у Республіці Корея – на 0,56 мільйона (Додаток Д, Таблиця Д.1).

На сьогодні ще доволі рано усвідомлювати повний вплив коронакризи на міграційні тенденції, оскільки пандемія COVID-19 спричинила скорочення прогнозованої кількості міжнародних мігрантів на 27% у 2020 році, хоча й фактична кількість міжнародних мігрантів зросла з 272 мільйонів у 2019 році до 281 мільйона у 2020 році [35]. Пандемія, та як її наслідок, дії урядів країн перешкодили таким інтенсивним міграційним переміщенням, які прогнозувались у докризовий період. Потік міжнародних мігрантів, що змінюється, відображає зростаючу диверсифікацію економічних можливостей для трудових мігрантів. Зростання їх інтенсивності посилення конкуренції, з якою приймаючі країни зіткнуться в майбутньому при залученні мігрантів. У першу чергу, це стосується висококваліфікованих працівників-іммігрантів.

Детальний пропорційний розподіл міжнародних мігрантів за країнами походження станом на 2020 р. відображений на Рисунку Е.1 у Додатку Е.

Для дослідження міграційної структури у час коронакризи нами було використано кластерний аналіз та програмне середовище STATISTICA 12, аби класифікувати регіони за кількістю міжнародних мігрантів у 2020 році та тенденцією зростання/спадання кількості міжнародних мігрантів у час пандемії COVID-19. Згруповані регіони та використані для дослідження дані вказані у Таблиці Є.1 Додатку Є.

Результатом кластерного аналізу є побудова дендрограми – ієрархічного дерева. Дендрограма описує близькість окремих точок та кластерів один до одного, представляє в графічному вигляді послідовність об'єднання (поділу) кластерів. У даному аналізі використана вертикальна дендрограма, вертикальні

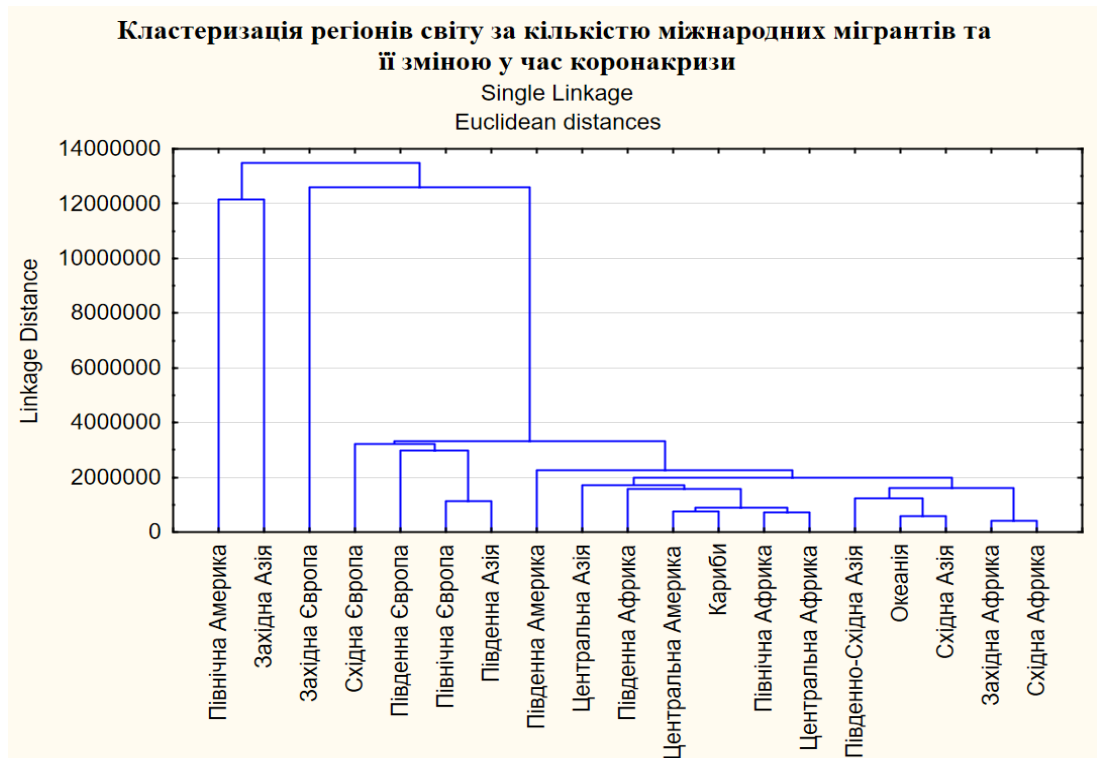
осі якої представляють відстань об'єднання. На останньому етапі об'єкти, у нашому випадку це регіони, об'єднуються разом.

Окрім того, в аналізі застосовано метод Евклідової відстані, що обчислюється по вихідними даними. При даному методі відстань між двома об'єктами залишається не змінною при додаванні до аналізу нового об'єкта, оскільки використані дані не є стандартизовані, що слугує певною перевагою, оскільки у такий спосіб мінімізується одержання викидів.

У результаті сформовано 5 кластерів, що складаються з все більш розрізнених елементів (Рисунок 2.5).

Отож, охарактеризуємо одержані результати: кластери сформувались за спільними ознаками – за кількістю міжнародних мігрантів у вказаному регіоні у 2020 році та/або тенденціями до зростання та спадання їх обсягів, що відбулись протягом коронакризового періоду 2019-2020 рр.

До першого кластеру входять наступні регіони: Північна Америка, Західна Азія та Західна Європа. Це регіони, у яких спостерігається найбільші обсяги міжнародних міграційних потоків: 58,7 млн, 46,6 млн та 33,3 млн мігрантів відповідно. Характерною ознакою даних регіонів є також тенденція зростання кількості міжнародних мігрантів у період пандемії. На формування даного кластеру здебільшого вплинули такі країни, що знаходяться у даних регіонах, як США (50,6 млн), Канада (8 млн), Саудівська Аравія (13,5 млн), Туреччина (6 млн), Німеччина (15,8 млн), Франція (8,5 млн) та інші.

Рис. 2.5. Графічні результати кластерного аналізу

Джерело: розроблено автором.

У другий кластер входять Східна, Південна, Північна Європа, а також Південна Азія. Кількість міжнародних мігрантів у даних регіонах варіюється у межах 13,8-20,8 млн осіб. Найбільшою мірою на об'єднання цих регіонів в один кластер вплинули обсяги кількості міжнародних мігрантів у Росії (11,6 млн), України (5,0 млн), Білорусі (1,1 млн), Іспанії (6,8 млн), Італії (6,4 млн), Греції (1,3 млн), Португалії (1,0 млн), Швеції (2,0 млн), Індії (4,9 млн), Пакистану (3,3 млн), Ірану (2,8 млн), Бангладеш (2,1 млн).

Третій кластер сформований з таких регіонів, як Центральна Азія, Південна Америка та Південна Африка. Даний кластер є найбільш диверсифікований за обсягами іммігрантів та тенденцією до зростання/спадання їх кількості. Центральна Азія у 2020 р. налічує 5,6 млн міжнародних мігрантів та їх приріст на 0,37% за даний рік, Південна Америка – 10,9 млн осіб та найбільше у світі зростання серед регіонів у 32,44%, Південна Африка – 3,1 млн міжнародних мігрантів та найбільший спад їх кількості – -30,27% у час пандемії. З іншого боку, ці регіони входять до одного кластеру, оскільки є урівноваженими за методом Евклідової відстані. На значне зростання кількості міжнародних

мігрантів у регіоні Південна Америка (+2,7 млн осіб) у час корона кризи вплинули показники Колумбії (+763 тис. осіб), Чилі (+705 тис. осіб), Перу (+442 тис. осіб), Еквадору (+403 тис. осіб) та інших. Максимальне зниження обсягів кількості міжнародних мігрантів серед інших регіонів світу у Південній Африці (-1,4 млн осіб) найбільшою мірою спричинене тенденцією спадання у Південно-Африканській Республіці (-1,4 млн осіб).

Четвертий та п'ятий кластери не вирізняються значною відстанню між характеристикою регіонів, і є дещо однорідними. До складу четвертого кластеру входять Кариби, Центральна Америка, Північна та Центральна Африка: ці регіони схожі як за невеликою кількістю міжнародних мігрантів (1,6-3,8 млн осіб), так і за її зміною у період коронакризи.

П'ятий кластер також характеризується однорідністю за двома показниками, однак їх поєднує на порядок вища кількість міжнародних мігрантів (7,5-10,6 млн осіб), ніж 4 кластер. Сюди входять такі регіони, як Східна та Південно-Східна Азія, Океанія, а також Східна та Західна Африка [36].

Дельта кількості мігрантів у всіх регіонах світу за 2019-2020 рр. зображена на Рисунку 2.6.

Рис. 2.6. Зміна кількості мігрантів у всіх регіонах світу за час коронакризи, 2019-2020 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [32, 37].

Окрім того, нами був проведений аналіз впливу потоків міжнародних мігрантів на їх країни-реципієнти у час коронакризи, аби з'ясувати, чи економіки приймаючих держав піддалися впливу у наслідок зміни обсягів міграційних переміщень міжнародних мігрантів. Для дослідження даного явища було використано кореляційно-регресійний аналіз та його регресійну модель; сам аналіз виконувався у програмному середовищі STATISTICA 12.

Регресія є кількісним методом розрахунку, відображаючи зв'язок, який називається кореляцією, між залежною (результативною) змінною та незалежною (пояснюючою). При застосуванні даного аналізу, незалежною змінною стала кількість іммігрантів у приймаючій країні у 2020 р.; у якості залежної змінної використано номінальний показник ВВП країни-реципієнта відповідно у 2020 році. Варто зауважити, що використано значення саме 2020 року – року, який найбільшою мірою асоціюється з коронакризою, та у час якого міграційні переміщення зазнали найбільших зрушень, а ВВП є найзагальнішим показником кінцевого результату економічної діяльності в національній економіці країни загалом.

Для кореляційно-регресійного аналізу у якості спостережень у вибірку потрапило сумарно 50 країн з представництвом із усіх регіонів; це країни, які зазнали найбільш суттєвих змін обсягів міжнародних мігрантів у своєму регіоні з 2019 по 2020 рр. (країни із тенденцією до зростання кількості міжнародних мігрантів виділені зеленим кольором, а із тенденцією до зменшення у час коронакризи – помаранчевим) – Додаток Д, Таблиця Д.1.

Спочатку було проаналізовано вплив факторної ознаки на результуючу, тобто вплив кількості міжнародних мігрантів у країні-реципієнті на ВВП країни-реципієнта. У результаті ми отримали значення парного коефіцієнта кореляції 0,934, що свідчить про високий рівень залежності між рівнями результуючої та факторної ознак, адже таких такі висновки можна робити, лише коли даний коефіцієнт сягає вищим за 0,5 значенням. Кореляційна матриця відображена у Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кореляційна матриця

Correlations Marked correlations are significant at $p < 0,05000$ N=50				
	Means	Std.Dev.	Кількість міжнародних мігрантів у країні-реципієнті, 2020 р.	ВВП країни (номінальний показник), млн дол. США, 2020 р.
Кількість міжнародних мігрантів у країні-реципієнті, 2020 р.	3665688	7580252	1,000000	0,934261
ВВП країни (номінальний показник), млн дол. США, 2020 р.	1096610	3020650	0,934261	1,000000

Джерело: розроблено автором.

Побудова лінійної регресії є наступним етапом; у Таблиці 2.3 наведені результати лінійної регресії.

Таблиця 2.3

Результат побудованої лінійної моделі

Regression Summary for Dependent Variable: ВВП країни (номінальний показник), млн дол. США, 2020 р. $R=0,93466091$ $R^2=0,87284344$ Adjusted $R^2=0,87019435$ $F(1,48) = 329,49$ $p < 0,0000$ Std.Error of estimate: 1088E3						
N=50	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t (48)	p-value
Intercept			-268100	171290,1	-1,56518	0,124110
Кількість міжнародних мігрантів у країні-реципієнті, 2020 р.	0,934261	0,051469	0	0,0	18,15179	0,000000

Джерело: розроблено автором.

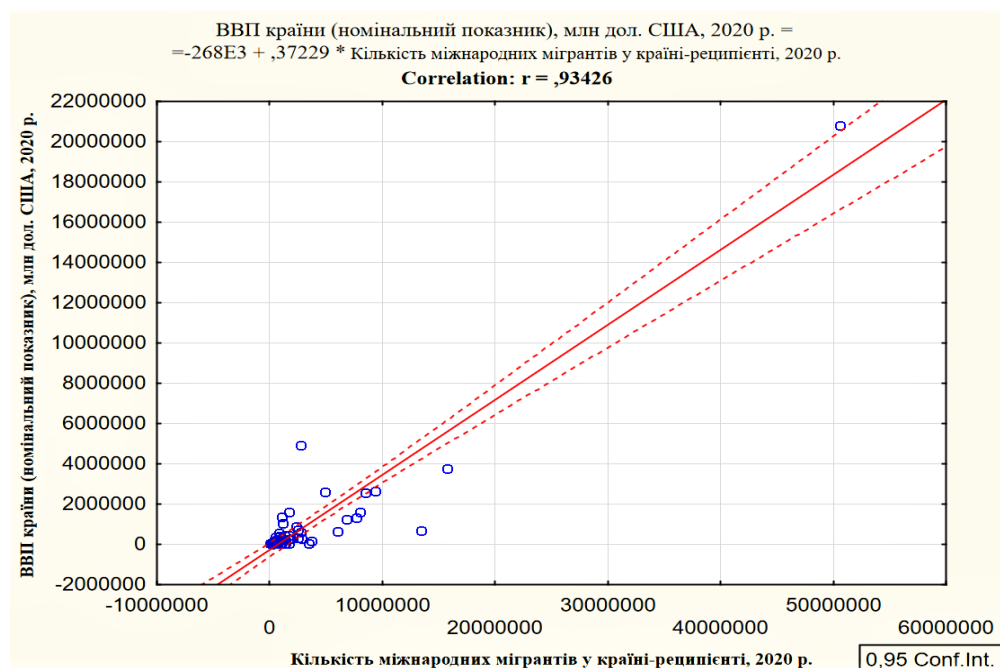
За результатами аналізу параметрів і якості моделі можна зробити наступні висновки:

— про адекватність даної моделі можна говорити завдяки тому, що значення коефіцієнта кореляції (R) близьке до 1 і становить 0,934; окрім того, оскільки значення коефіцієнта кореляції додатне, це означає, що кореляція є прямою – у даному аналізі пряма із коефіцієнтом 0,934 доводить, що зі зростанням кількості міжнародних мігрантів зростає ВВП країни перебування, куди рухають міжнародні мігранти, а зі зменшенням потоку — зменшується;

— значення p , що дорівнює 0,00 вказує на адекватність цієї моделі;

— коефіцієнт детермінації (R^2) – 0,873. Даний коефіцієнт показує, яка частка даних, побудованих за допомогою моделі, відповідає реальним даним. Різниця між одиницею і значенням коефіцієнта детермінації називається залишками. Цей результат доводить те, що обсяги міжнародних міграційних потоків мають значною мірою впливають на економіку країни-реципієнта. Тим не менш, виявлені у моделі залишки свідчать про те, що існують й інші фактори, які впливають на зміну ВВП у час коронакризи, що цілком обумовлено профілактичними заходами проти пандемії та міграційними політиками приймаючих країн [36].

Наведений на Рисунку 2.7 графік цієї лінійної функції свідчить про високу якість побудованої моделі. На Рисунку 2.7 також помітно вирізняються США, які залишаються найбільшою дестинацією для міжнародних міграційних потоків. Близько 18% від усіх міжнародних мігрантів зосереджено саме в США (51 млн осіб у 2020 р.).

Рис. 2.7. Графічне представлення результатів побудованої моделі

Джерело: розроблено автором.

Отже, ми виявили, що економіки країн, які приймають потоки міжнародних мігрантів, значною мірою залежать від обсягів міграційних потоків: зростання або зниження розміру ВВП країни-реципієнта прямо

пропорційне зміні кількості міжнародних мігрантів. Звісно, не можна відкидати той факт, що також існують інші соціально-економічні та політичні фактори впливу на економіку країн під час пандемії COVID-19, однак значний внесок міжнародних мігрантів у добробут країн-реципієнтів залишається. Окрім того, через коронакризу очікувані обсяги міжнародних мігрантів не були досягнені, зокрема через карантинні заходи. Дії уряду, закриття кордонів, транспортні обмеження, вимоги щодо 14-денної самоізоляції та втрата робочих місць, безумовно, вплинули як на мобільність мігрантів, так і, отже, на регіональну структуру міжнародних міграційних потоків.

2.3. Криза біженців та шукачів притулку як складова актуальних міграційних процесів

Проблеми біженців та шукачів притулку є доволі складним питанням, однак водночас актуальним для обговорення членами світової спільноти у розрізі міграційних процесів. Світ не залишається осторонь у пошуках захисту та допомоги для даних вразливих груп населення. Актуальність щодо дискусії та захисту цих категорій має місце, оскільки за останнє десятиліття кількість біженців у світі зросла більш ніж вдвічі. Понад 26 млн біженців нині проживають у приймаючих громадах, багато з яких у сусідніх країнах; станом на середину 2021 р. 68% світового населення є біженцями лише з п'яти країн (Таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Топ-5 країн-донорів біженців, що перебувають під мандатом УВКБ ООН, і венесуельців, переміщених за кордон

Країна-донор	Кількість біженців
Сирія	6,8 млн
Венесуела	4,1 млн
Афганістан	2,6 млн
Південний Судан	2,2 млн
М'янма	1,1 млн

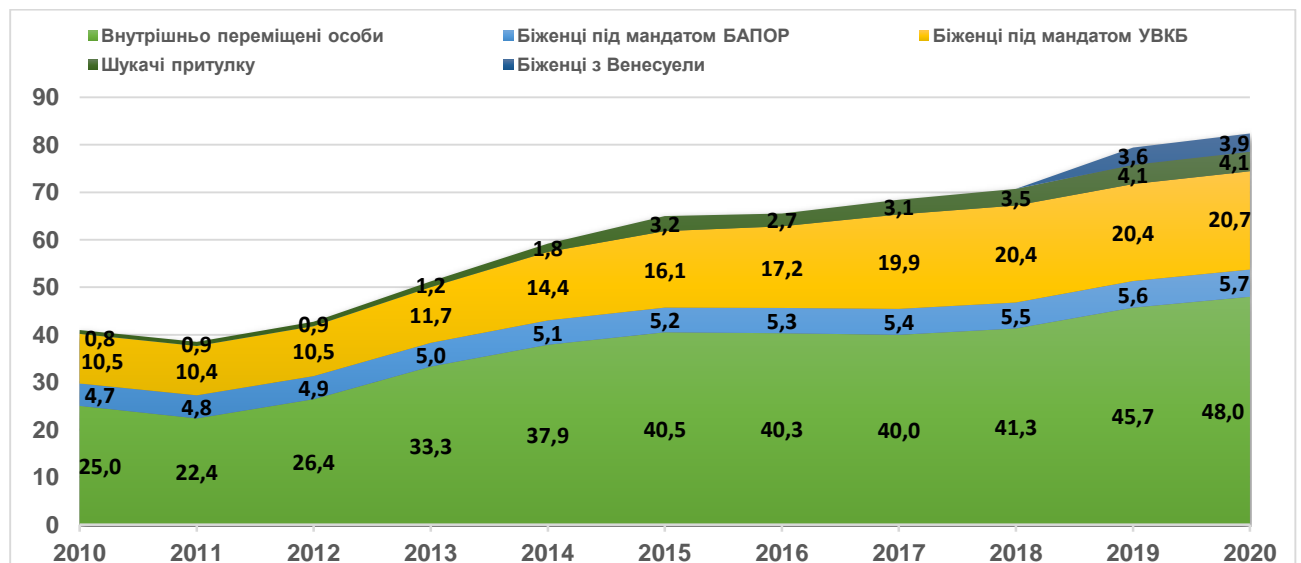
Джерело: [38].

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) — є агентством ООН, що займається захистом та підтримкою біженців, а також сприяє їх інтеграції, добровільній репатріації чи переїзду до третьої країни. Однак УВКБ ООН займається підтримкою та отриманням інформації про біженців під їх мандатом, але й збирає дані про інші види примусових переміщень – такі категорії мігрантів, як шукачі притулку, внутрішньо переміщені особи, біженці під мандатом БАПОР та віднедавна – про біженців з Венесуели.

Близькосхідне агентство ООН для допомоги палестинським біженцям і організації робіт (БАПОР ООН) є установою ООН, що підтримує палестинських біженців та допомагає їм у розвитку. Мандат БАПОР охоплює палестинців, переміщених внаслідок війни в Палестині 1948 року та наступних конфліктів, а також їхніх нащадків, тому числі законно усиновлених дітей.

Дані щодо обсягів глобальної вимушеної міграції за вищевказаними категоріями протягом 2010-2020 років наведені на Рисунку 2.8.

Станом на кінець 2020 року загальна кількість вимушено переміщених осіб становила 82,4 мільйона, тоді як загальна чисельність населення, про яке стурбоване УВКБ ООН, становила 91,9 млн осіб [39].

Рис. 2.8. Обсяги глобальної вимушеної міграції за категоріями у 2010-2020 рр., млн осіб

Джерело: розроблено автором за даними [40].

Глобальні дані УВКБ ООН вимушені міграційні переміщення станом на середину 2021 р. відображені у Таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Дані УВКБ ООН про переміщення станом на середину 2021 р., млн осіб

<i>Біженці під мандатом УВКБ ООН</i>	<i>Шукачі притулку</i>	<i>ВПО, які викликають занепокоєння УВКБ ООН</i>	<i>Біженці з Венесуели</i>	<i>Особи без громадянства</i>	<i>Інші занепокоєння</i>
20,8	4,4	50,9	3,9	4,3	8,4

Джерело: [41].

Венесуела вже кілька років переживає серйозну соціально-політичну та економічну кризу, яка значно посилюється тривалими політичними потрясіннями. Високий рівень безробіття та труднощі з доступом до їжі та інших предметів першої необхідності, включаючи ліки, змусили мільйони венесуельців покинути країну в пошуках кращого життя. З політичної точки зору відбулось загострення в інституті президентства – Сполучені Штати та десятки інших урядів у всьому світі визнають Гуайдо тимчасовим президентом. Китай, Росія та ряд інших країн, а також венесуельські військові висловили свою підтримку Мадуро.

Станом на червень 2021 року понад 5,6 мільйона венесуельців залишили свої домівки, причому приблизно 4,6 мільйона з них залишилися в інших країнах Латинської Америки та Карибського басейну, насамперед у Колумбії, Перу та Чилі. Все частіше біженці їдуть в інші країни, включаючи Тринідад і Тобаго, а також перетинають Ріо-Гранде з Мексики в США.

Біженці з Венесуели виділяють як окрему категорію мігрантів, що, на наш погляд, є доволі актуально, підкреслюючи у такий спосіб виникнення нової міграційної кризи у світі, однак не досить коректно [42].

Ситуація з венесуельськими біженцями буде дещо ускладнена через коронакризу. Хоча пандемія спочатку повернула багато біженців до Венесуели, однак дефіцит палива, електроенергії та чистої води спричинив заворушення та відновлення еміграції восени 2020 року.

Колумбійський уряд оголосив, що пропонує 10-річний тимчасовий статус захисту венесуельцям у країні, крок, який допоможе полегшити доступ до вакцини проти COVID-19 для мігрантів і біженців/ Зараз у Колумбії проживає приблизно 1,7 млн венесуельців, 56% з яких не мають регулярних статусів [43].

Окрім того, у 2015 році Європу сколихнула міграційна криза, або криза біженців, що було спричинено громадянськими війнами на Близькому Сході та в Афганістані. До кінця 2015 року у Європі утворився маршрут для сирійців та іракців для 800 тисяч біженців, які спочатку прямували теренами Туреччини та Греції, а далі переміщувались в межах Європейського Союзу по Угорщині, Австрії та Німеччині. Саме Німеччина вважається найпривабливішою у Європі дестинацією для біженців. Західна і Південна Азія, Африка та Західні Балкани є найбільшими регіонами, звідки рухаються біженці у ЄС [44]. Усього протягом 2015-2018 років Євросоюз прийняв понад 4 млн біженців. Основними реципієнтами стали Німеччина, Франція та Греція [45].

Такий наплив біженців був також спричинений через загострення бойових дій у Сирії з боку Росії, та як наслідок, зростання політичного тиску на Європейський Союз. Відбулось посилення контролю на кордонах в межах ЄС, а також створювались табори для біженців за межами ЄС та відбувалась депортація біженців до Туреччини.

У 2018 році Д. Трампом було запроваджено «антиміграційну» політику, а також видано указ про заборону одержання притулку біженцям, котрі прибули а США в обхід процедури, однак даний указ не був підтриманим Верховним судом. Окрім того, було продовжено будівництво Великого американського муру на кордоні США з Мексикою.

У 2019 р. президент Туреччини пригрозив відкрити кордони країни для 3 млн сирійських біженців у Європу, якщо військову операцію Туреччини в Сирії буде визнано вторгненням. У 2020 р. дана погроза була виконана після загострення ситуації в сирійській провінції Ідліб, і кордон з Грецією був відкритий. Як наслідок, довелось зміцнити кордон Греції з боку Туреччини.

У 2021 році відбулось міграційне загострення на польсько-білоруському кордоні, де перебувають біженці з Іраку, Афганістану, Сирії, Конго та Росії.

Прикордонна криза Білорусі та Європейського Союзу 2021 року — це криза мігрантів, що складається з припливу кількох десятків тисяч іммігрантів, переважно з Близького Сходу та Африки, до Литви, Латвії та Польщі через кордони цих країн із Білоруссю. Криза була спровокована серйозним погіршенням відносин Білорусі та Європейського Союзу після президентських виборів 2020 р. в Білорусі, білоруських протестів 2020–2021 років, інциденту рейсу 4978 Ryanair та його санкцій. Польща та Литва оголосили про будівництво на кордоні з Білоруссю [46].

Інші кризи біженців, які мають місце сьогодні, а також їх причини та характеристика наведені у Таблиці Ж.1 Додатку Ж.

Здебільшого біженці потрапляють у країни поблизу тих, з яких вони втекли. Тому станом на середину 2021 року 39% біженців, включаючи венесуельців, приймають 5 країн світу (Таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Топ-5 країн-реципієнтів біженців, що перебувають під мандатом УВКБ ООН, і венесуельців, переміщених за кордон

Країна-реципієнт	Кількість біженців
Туреччина	3,7 млн
Колумбія	1,7 млн
Уганда	1,5 млн
Пакистан	1,4 млн
Німеччина	1,2 млн

Джерело: [38].

У більшості країн або територій між 2000 і 2020 роками зріс обсяг транснаціонально переміщеного населення, натомість, у 12% країн чи території цей обсяг знизився: наприклад, у Сербії та Анголі даних спад був обумовлений добровільним поверненням та репатріацією біженців у постконфліктні роки; у Грузії та Білорусі зниження відбулося насамперед через старшу вікову структуру

їхньої транснаціональної спільноти та рівень смертності, пов'язаний з такою віковою структурою [32, С. 17]

У 2020 році 38% усіх міжнародних мігрантів, які походять із Північної Африки та Західної Азії, були біженцями або шукачами притулку [32, С. 16]

Незважаючи на глобальні економічні виклики, викликані COVID-19, солідарність світу з проблемами біженців залишається актуальною. Уряди приймаючих країн, самі часто покладаючись на слабкі системи охорони здоров'я, без вагань включили біженців у свої заходи щодо охорони здоров'я. Державні та приватні донори активізувалися, щоб фінансувати великий відсоток заходів УВКБ ООН у відповідь на COVID-19.

Серед донорів бюджету УВКБ ООН першими були США, Німеччина та Європейський Союз. Існував високий рівень нецільового фінансування від таких донорів, як Швеція, Великобританія та España con ACNUR, національного партнера УВКБ ООН в Іспанії. Справді, приватний сектор перевищив прогнози щодо фінансування, внісши 537,5 мільйонів доларів США.

Проте проблема залишається невичерпною: понад 41% бюджету УВКБ ООН, орієнтованого на потреби категорій вимушеного переміщення, усе ще не профінансовано. Переміщені та приймаючі громади залишаються вразливими через конфлікти, кліматичні катастрофи і COVID-19, однак вони мають право на захист і допомогу. Кампанії вакцинації ледь почали охоплювати біженців та інших людей, про яких стурбована агенція УВКБ ООН. Позитивним моментом є те, що деякі уряди включають переміщених осіб у свої плани вакцинації, адже доступ до вакцин ризикує стати новою небезпечною лінією нерівності [47].

Однак у світі є країни, які уряди яких скористалися пандемією, щоб висунути давні пріоритети щодо обмеження імміграції та підтримки націоналістичних програм. Для лідерів країн, зокрема Сполучених Штатів, Італії, Угорщини, Греції та Лівану, криза охорони здоров'я спричинила впровадження історичних обмежень на переселення біженців , відштовхування шукачів притулку на кордоні, комендантську годину в таборах біженців та промови з антиімміграційними настроями.

Для прикладу, угорська влада використовувала міграційну кризу ЄС у своїй риторичі та посилювала законодавчі норми. Хоча й Угорщина була основним пунктом перетину в ЄС для біженців, які рятувалися від конфлікту в Сирії та на Близькому Сході, однак в цій країні, однак владі вдалося не лише вплинути на погляди угорців щодо мусульман і біженців. У час коронакризи в Угорщині було оголошено «надзвичайний стан через масову міграцію» у двох прикордонних регіонах; споруджено 13-футовий паркан вздовж 110 миль від південного кордону; залучено військових у масках, щоб нібито захистити себе від хвороб, які переносять біженці; використано собак, гуму, кулі, сльозогінний газ та сітки, щоб жорстоко патрулювати паркан; дозволено солдатам застосовувати смертельну силу, якщо вони вважали, що їх життю загрожує небезпека. Закон прискорив обробку прохань про надання притулку, дозволивши Угорщині швидше відхиляти заяви про надання притулку у своїй країні, а й відхиляти заявки заявників, які проїхали через інші країни, що вважаються безпечними для пошуку притулку [48].

Таким чином, проблеми вимушено переміщених осіб, зокрема біженців та шукачів притулку, залишаються особливо актуальними протягом останніх років. Найбільшу кількість біженців у 2021 році приймають Туреччина, Колумбія, Уганда, Пакистан та Німеччина; найбільшими донорами біженців є Сирія, Венесуела, Афганістан, Південний Судан та М'янма. Приймаючі країни та шукачів притулку у час коронакризи по-різному реагують у час коронакризи на проблеми біженців: у той час, як одні держави без вагань включають біженців у свої заходи щодо охорони здоров'я, інші на жаль скористались пандемією для висунення давніх пріоритетів щодо імміграційних політик не на користь біженців.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНЦІ ТА МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

3.1. Україна як частина потоків міжнародних мігрантів

Міграційні процеси українців продукують додаткове джерело надходжень для своїх сімей, і, працюючи за кордоном, українці часто набувають нових знань та досвіду. Однак, разом із міграційними процесами, Україна втрачає кількість працездатного населення, кваліфікованих працівників та, як наслідок, потенціал країни.

Україна характеризується низьким рівнем народжуваності та високим рівнем смертності, а також високим рівнем міграції за кордон. Високий рівень бідності та труднощі з працевлаштуванням із гідною оплатою підкріплюються політичними, соціальними та безпековими факторами.

Протягом останніх років країни-члени Європейського Союзу поступово стали основним пунктом призначення українських трудових мігрантів. Зростаюча кількість українських студентів за кордоном сприяє цьому «відтоку мізків», і лише деякі зі студентів планують повернутися в Україну. Зростання перспектив працевлаштування за кордоном відповідно до освіти та професійних досягнень додатково стимулює дедалі більш довготривалу виїзну міграцію.

В Україні зареєстровано 1,4 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з яких 734 тисячі постійно проживають на територіях, контрольованих урядом.

Міжнародна міграція в Україну наразі не є пом'якшувальним фактором [49, С. 1].

Через економічну рецесію та еміграційні процеси українців на ринку праці зростає напруга. У 2020 році рівень безробіття зріс і на кінець року, за даними Державної служби статистики України, становив 10,1% населення у віці 15-70 років. Даний показник – це 1,8 млн осіб, і є найвищим рівнем безробіття з 2014 року [50, С. 5].

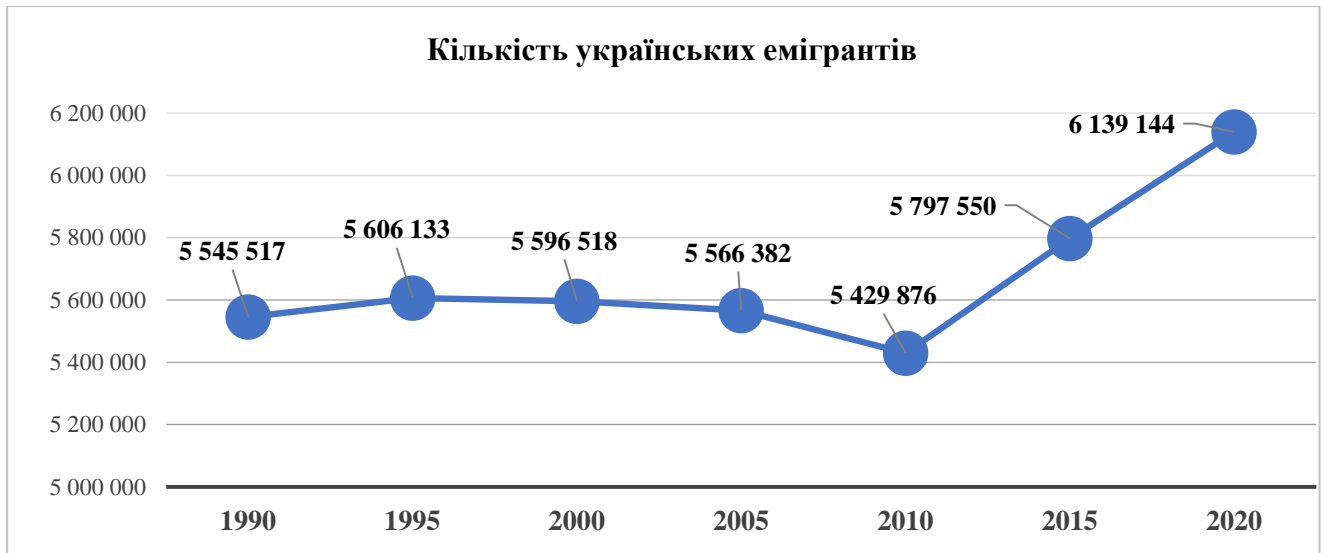
Коронакриза не зупинила повністю трудову міграцію українців за кордон, однак дещо її призупинила, оскільки повернення українців за кордон було лише питанням часу. Навесні 2020 року в Україну повернулось близько 300-400 тис. трудових мігрантів, однак після труднощів з пошуками роботи, більшість намагалась якнайшвидше повернутись у країни заробітку.

МОМ, Агентство ООН з питань міграції у п'ятому випуску публікації «Міграція в Україні: цифри і факти» повідомляє: «Основними країнами, зацікавленими у працівниках з України, є, як і раніше, Польща (пакувальники, різноробочі, кравці, водії, будівельники), Німеччина (доглядальниці, плиточники, сантехніки, електрики), Чехія (промислові робітники, покоївки, зварювальники, електрики). Трудова міграція до Російської Федерації, яка раніше була доволі масовою, після 2014 р. постійно скорочувалася, і пандемія лише посилила цю тенденцію» [50, С. 12].

Згідно даних Міністерства розвитку, праці та технології Республіки Польща у 2020 році було подано 1,3 млн заяв від працедавців про намір найняти на роботу українського мігранта. [50, С. 13].

На жаль, точні дані стосовно кількості українських трудових мігрантів за кордоном у різних країнах світу відсутні. Причиною цього є недосконалість збору та обробки даних статистичними службами України, а також через явище нелегального виїзду та працевлаштування українців. За даними голови НБУ, у 2020 році у світі було близько 3 млн трудових мігрантів з України, у 2021 році Інститут демографії та соціальних досліджень називає приблизну кількість трудових мігрантів, яка сягає від 2,5 млн до 3 млн осіб [51].

ООН у даних щодо міжнародного фонду мігрантів вказує, що у світі у 2020 році нараховувалось 6,14 млн мігрантів з України, які проживають за кордоном. На Рисунку 3.1 продемонстрована динаміка обсягів українських емігрантів протягом трьох десятиліть. У Додатку 3, Таблиці 3.1 наведені дані щодо кількості українських емігрантів у регіонах та субрегіонах у 2000-2020 рр.

Рис. 3.1. Обсяги українських емігрантів у 1990-2020 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [52].

Країни, у яких проживає найбільша кількість українців станом на 2020 рік та їх частка у загальній структурі українських емігрантів відображені у Таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Топ-15 країн за кількістю українських емігрантів, 2020 р.

Країна дестинації	Кількість українських мігрантів	Частка у загальній структурі українських емігрантів
Російська Федерація	3 268 263	53,2%
Сполучені Штати Америки	370 255	6,0%
Казахстан	355 751	5,8%
Німеччина	289 743	4,7%
Польща	272 594	4,4%
Італія	248 460	4,0%
Білорусь	222 436	3,6%
Чехія	131 316	2,1%
Ізраїль	131 205	2,1%
Узбекистан	123 658	2,0%
Іспанія	106 373	1,7%
Канада	78 644	1,3%
Угорщина	70 944	1,2%
Португалія	53 384	0,9%
Румунія	43 363	0,7%

Джерело: складено автором за даними [52].

Як видно з Таблиці 3.1, лєвова частка (53,2%) українських ємігрантів проживає у Російській Федерації, далі – у США, Казахстані, Німеччині, Польщі, Італії.

Україна є не лише значним донором міжнародних мігрантів, але й є реципієнтом значної кількості іноземців. За даними ООН, станом на 2020 рік Україна є дестинацією майже для 5 млн іммігрантів – 4997387 осіб.

У Таблиці 3.2. продемонстровано, що 66,6% міжнародних мігрантів, яких приймає Україна, походять з Російської Федерації, 5% – з Білорусі; 4,5% – з Казахстану та Узбекистану, 3% – з Молдови.

Таблиця 3.2

Топ-15 країн за кількістю міжнародних мігрантів в Україні, 2020 р.

Країна походження мігрантів	Кількість міжнародних мігрантів	Частка у структурі міжнародних мігрантів в Україні
Російська Федерація	3 330 586	66,6%
Білорусь	249 641	5,0%
Казахстан	225 962	4,5%
Узбекистан	223 491	4,5%
Республіка Молдова	152 249	3,0%
Азербайджан	83 674	1,7%
Грузія	65 475	1,3%
Вірменія	48 097	1,0%
Таджикистан	29 857	0,6%
Киргизстан	27 175	0,5%
Литва	24 825	0,5%
Туркменістан	22 979	0,5%
Латвія	19 821	0,4%
В'єтнам	12 596	0,3%
Естонія	10 392	0,2%

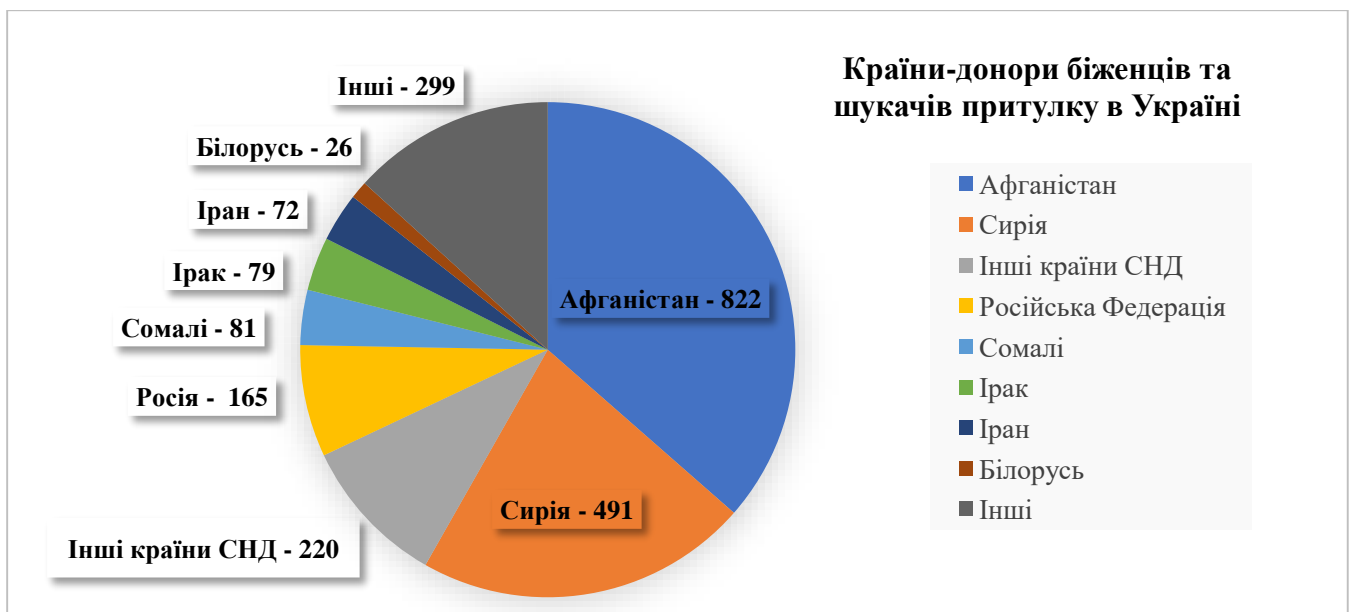
Джерело: складено автором за даними [52].

Окрім того, що Україна є значним донором та реципієнтом мігрантів, вона також приймає біженців та шукачів притулку, які походять з понад 60 різних країн, у тому числі з деяких найбільших країн-донорів біженців, таких як Афганістан, Сирія та Сомалі, а також з Російської Федерації. Україна пропонує дві форми захисту тим, хто втік від переслідувань і війни у власній країні та

шукає притулку в Україні: статус біженця та додатковий захист. Незважаючи на те, що в Україні діють законодавство та інституції про надання притулку, у процедурі залишаються недоліки, а матеріальні умови прийому не забезпечують належного рівня життя. Шукачі притулку не мають доступу до безкоштовної невідкладної медичної допомоги. Біженці та шукачі притулку скаржаться на дискримінацію у доступі до медичних послуг, освіти та працевлаштування.

Тим не менш, деяким вдалося вивчити українську мову, знайти роботу, відкрити бізнес та інтегруватися, тоді як багато інших біженців та шукачів притулку, які не можуть повернутися до своєї країни походження та шукають новий дім, висловлюють інтерес до вивчення української мови, знайти можливості для існування та інтегруватися в Україну, місце, яке вони хотіли б називати домом.

Станом на 1 січня 2021 року в Україні перебуває 2255 біженців та осіб зі статусом додаткового захисту (Рисунок 3.2).

Рис. 3.2. Кількість біженців та шукачів притулку в Україні за країнами походження станом на початок 2021 року

* *Інші країни СНД – Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан*

Джерело: [53].

Таким чином, Україна відіграє вагомую роль у структурі міжнародних міграційних процесів, будучи як потужним донором міжнародних мігрантів (понад 6 млн осіб), так і значним реципієнтом іноземців (близько 5 млн осіб). Окрім того, Україна надає допомогу біженцям та шукачам притулку більше ніж 2 тисячам осіб.

3.2. Значення грошових переказів українських мігрантів та заходи для вирішення міграційних проблем

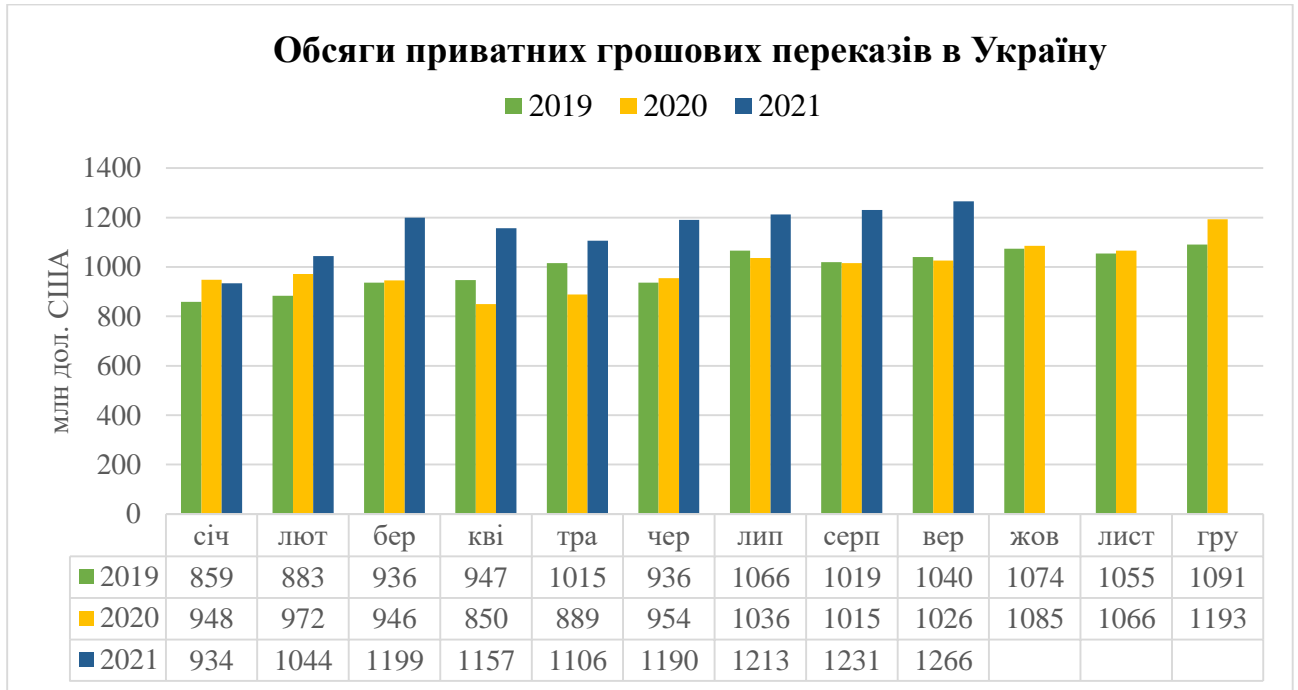
З початком коронакризи багато трудових мігрантів постали перед непростим вибором та додатковими труднощами. Українські трудові мігранти не були винятком. Одні були змушені залишитись за кордоном та працювати у невизначених умовах, інші втратили роботу у приймаючі країні та повертались на Батьківщину.

Для українських домогосподарств надходження від мігрантів є надзвичайно значимим джерелом доходів, завдяки яким сім'ї мають змогу задовольнити свої потреби у харчування, проживанні, освіті, та такій важливій в актуальний час охороні здоров'я.

Однак коронакриза, яка є нашим сьогоднішнім, негативно впливає на всі економіки світу та може негативно вплинути на доходи українських трудових мігрантів. Як наслідок – багатьом українцям, які є залежними від грошових переказів, стане відчутним «нижче споживання» та «зниження витрат» [54].

Через масове повернення українських трудових мігрантів додому навесні 2020 року, обсяги грошових переказів стрімко почали падати з березня 2020 року, особливо у порівнянні докризовим 2019 роком. З червня 2020 року спостерігалось поступове зростання обсягів грошових переказів. Це є свідченням того, що українські мігранти намагаються і надалі робити все можливе у своїх силах, аби допомогти своїм домогосподарствам.

Порівняння обсягів приватних грошових переказів від українських мігрантів за місяцями у 2019-2021 рр. (за 2021 р. наявні дані з січня по вересень поточного року) відображено на Рисунку 3.3.

Рис. 3.3. Обсяги приватних грошових переказів від українських мігрантів за місяцями у 2019-2021 рр., млн дол. США

Джерело: розроблено автором за даними [55].

Негативним аспектом для країни є той момент, що кошти, які надсилають українські мігранти в Україну, оподатковуються та не надходять безпосередньо до державного бюджету. З іншого боку, позитивною стороною є те, що перекази розширюють споживчі можливості отримувачів коштів, що, як наслідок, якнайкраще позначається на виробництві товарів та послуг в Україні, сприяючи зростанню нашої економіки. Також частина використаних надходжень від українських мігрантів, у кінцевому результаті все ж таки потрапляє до бюджетів країни завдяки податкам на споживання.

У 2020 р. загальній структурі грошових приватних переказів до України найбільше коштів від українських мігрантів надійшло з Польщі – 27,5% від усіх переказів за 2020 р. (3300 млн дол. США), США – 10,2% (1220 млн дол. США), Сполученого Королівства – 8,5% (1013 млн дол. США), Росії – 7,2% (863 млн дол. США), Чеської Республіки – 7,0% (834 млн дол. США).

Однак, якщо порівнювати грошові надходження до України у 2019 та 2020 роках за країнами надходження, то можна прослідкувати тенденції переказів українських мігрантів на Батьківщину, які обумовлені коронакризою та, відповідно, превентивними заходами країн світу.

Як продемонстровано у Таблиці 3.3, найбільше відсоткове зростання грошових надходжень українських мігрантів до України у 2020 році відбулось з Сполученого Королівства, Нідерландів, США та Канади.

Таблиця 3.3

Зростання обсягів грошових переказів до України за країнами надходжень у 2020 р. у порівнянні з 2019 р.

Країна надходження грошових переказів	Відсоток зростання грошових переказів
Сполучене Королівство	+68,6%
Нідерланди	+51,2%
США	+24,0%
Канада	+16,8%
Португалія	+11,7%
Іспанія	+11,6%
Німеччина	+11,0%
Сінгапур	+9,2%
Об'єднані Арабські Емірати	+7,4%
Кіпр	+5,9%
Туреччина	+5,1%
Ізраїль	+2,8%
Віргінські острови (Брит.)	+2,7%

Джерело: розроблено автором за даними [55].

Найбільше відносне зниження грошових переказів українських мігрантів у час коронакризи спостерігається з таких країн, як Росія, Чеська Республіка, Норвегія та Польща (Таблиця 3.4)

Світовий банк прогнозував щорічне зниження обсягів грошових переказів від мігрантів на 14% як наслідок коронакризи, а в середині 2020 року дані статистики зовнішнього сектору НБУ, навпаки, прогнозували зростання річних обсягів грошових переказів від українських трудових мігрантів до 200 млн дол. США у порівнянні з 2019 роком, не заважаючи на пандемію. Однак, ні ті, ні інші прогнози не справдились. Якщо у 2019 році в Україну було надіслано 11921 млн

дол. США, то в 2020 р. це число сягало не 12121 млн дол. США, як прогнозувалось (+1,68%), а лише 11980 млн дол. США. Тобто відбулось незначне зростання обсягів грошових переказів на 0,5%.

Таблиця 3.4

Зниження обсягів грошових переказів до України за країнами надходжень у 2020 р. у порівнянні з 2019 р.

Країна надходження грошових переказів	Відсоток зниження грошових переказів
Росія	-31,8%
Чеська Республіка	-25,1%
Норвегія	-20,0%
Польща	-7,3%
Італія	-4,6%
Швейцарія	-2,3%

Джерело: розроблено автором за даними [55].

Обсяги приватних грошових переказів складаються з приватних трансфертів та чистої оплати праці українських трудових мігрантів – частини заробітку, що є різницею між оплатою праці та видатками у приймаючі країні, і надсилається в Україну. Надходження цих коштів в Україну відбувається як офіційними, так і неофіційними каналами.

Однак той факт, що рівень грошових переказів у час коронакризи залишився приблизно таким самим, як і у докризовий період, є свідченням того, що українці все таки не відчують різкого зниження обсягу своїх доходів.

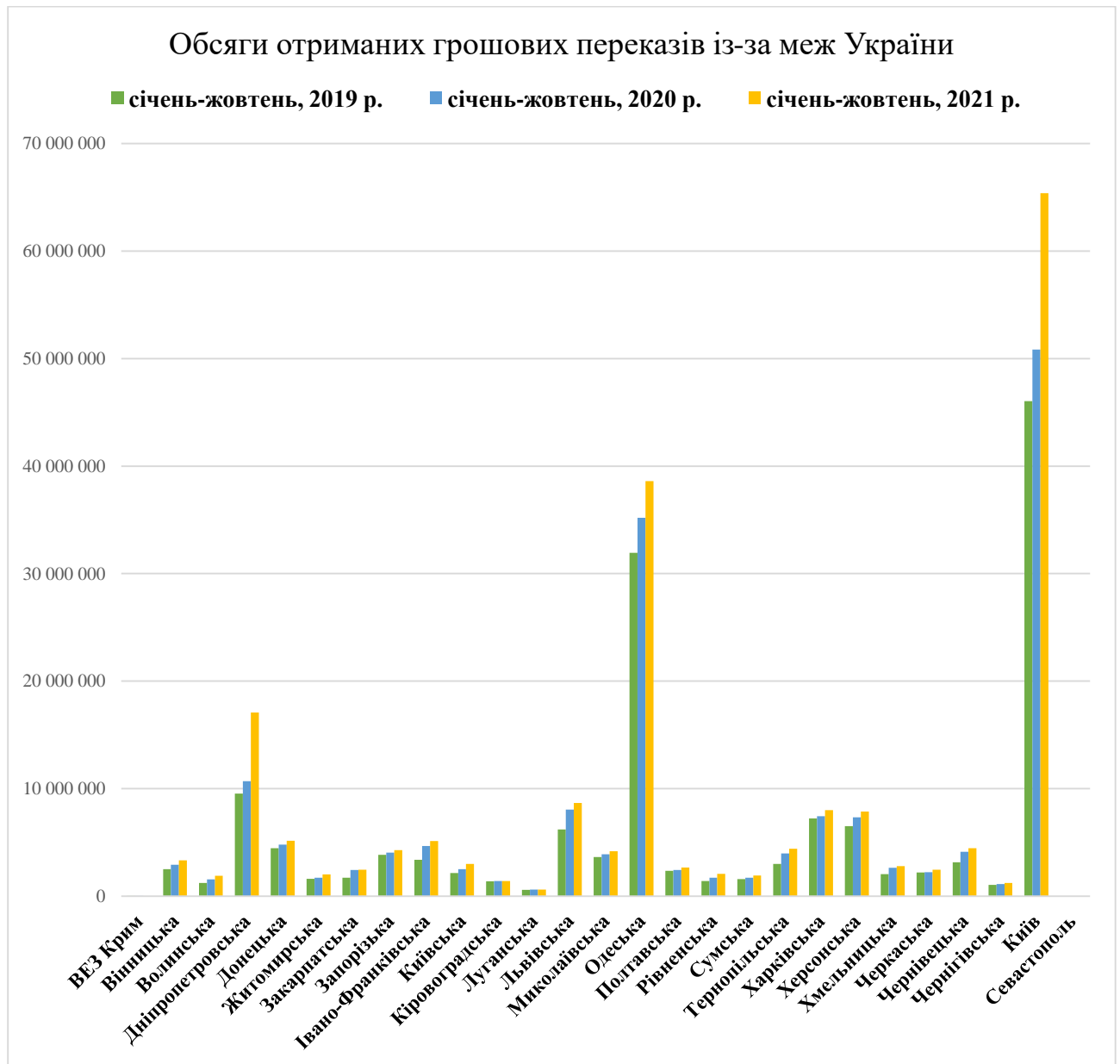
Нами також було розглянуто офіційні обсяги грошових переказів в Україну у регіональній структурі. Порівнюючи обсяги грошових переказів 2019 та 2020 років на основі даних НБУ, досліджено, що зростання надходжень спостерігається у всіх областях України (винятком є ВЕЗ «Крим», дані про яку не доступні).

Найбільше зростання офіційних грошових переказів в Україну у час коронакризи спостерігалось у Закарпатській (+47,7%), Івано-Франківській (+44,6%), Тернопільській (+38,8%), Чернівецькій (+37,5%), Волинській (+35,0%), Львівській та Хмельницькій областях (+34,9%).

Якщо порівнювати надходження в абсолютному вимірі, то у лідерах знаходяться м. Київ та Одеська область.

Обсяги переказів за усіма регіонами України та їх тенденціями у 2020 р. наведені у Таблиці І.1 Додатку І.

Оскільки в НБУ за 2021 рік доступні дані до жовтня, тому доцільно провести порівняння даного періоду 2021 року з аналогічними періодами у 2020 та 2019 роках. Як видно з Рисунку 3.4, обсяги отриманих грошових переказів із-за меж України у всіх областях продовжують зростати.

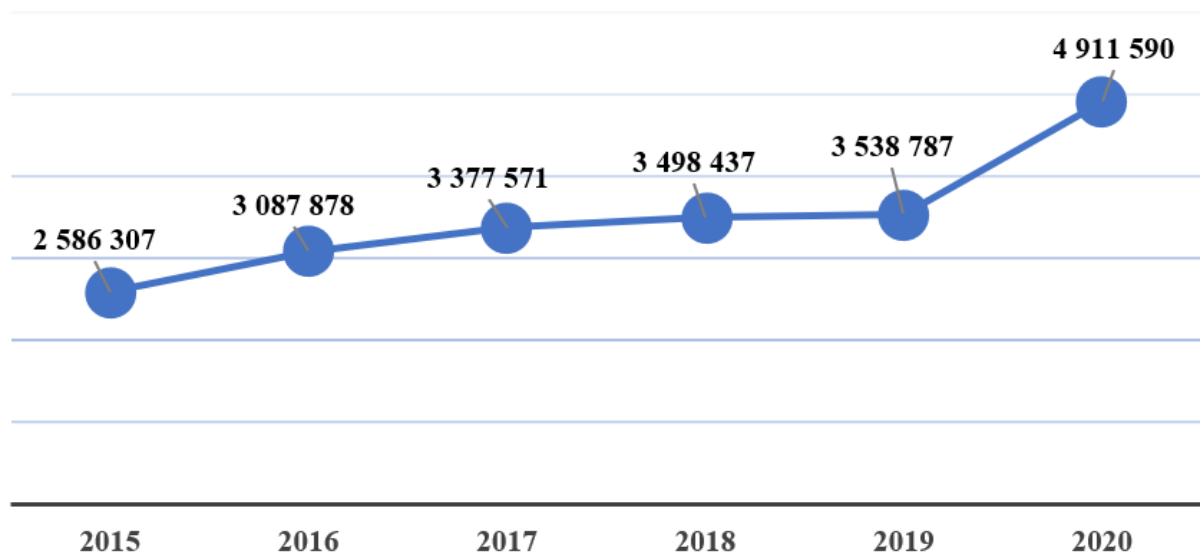

Рис 3.4. Динаміка обсягів грошових переказів із-за меж України за регіонами

Джерело: розроблено автором за даними [56].

Тенденції зростання обсягів грошових надходжень у час коронакризи стосуються й Тернопільщини (Рисунок 3.5). Ці грошові перекази, з одного боку, позитивно впливають на домогосподарства області, їх розвиток, розвиток людського потенціалу, а також руху економіки. Отримані надходження сприяють зниженню рівня бідності, а у країну надходить іноземна валюта. З іншого боку, зі зростанням кількості емігрантів, та як наслідок, зростанням грошових надходжень, від сприяють розвитку домашніх господарств та руху економіки, людського потенціалу, відбувається відтік робочої сили області – як висококваліфікованих, так і низькокваліфікованих працівників.

Отримано переказів Тернопільською областю із-за меж України

Рис 3.5. Динаміка отриманих Тернопільщиною грошових переказів, 2015-2020 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [56].

Зрозумілим є бажання української влади обмежити еміграційні процеси, обмежуючи таким чином відтік робочої сили.

Найбільш зацікавленою в українських трудових мігрантах є Польща; Національний банк Польщі оцінив внесок українських мігрантів у ВВП країни у 2014-2018 рр. у розмірі 11% [57]. Польща ефективно адаптувалась до викликів, які перед нею поставила коронакризи, дозволивши українським трудовим

мігрантам залишатись у країні, коли їх законний термін перебування завершився, а також полегшувала працевлаштування українців, видаючи поштою робочі візи.

В Україні, на жаль, немає надійних даних ні щодо зовнішньої, ні щодо внутрішньої міграції.

Важливим та необхідним заходом є одержання інформації щодо кількості населення у містах, адже великі міста стають переповненими, при цьому попит на виробничу та соціальну інфраструктуру є недооціненим саме через нестачу достатньої кількості даних про населення. Тому необхідною мірою зі сторони держави є заохочення українців певним чином повідомляти органи влади про своє місце фактичного проживання, адже реєстрація місця проживання у великих містах для мігруючого з периферії населення є часто неможливою через відсутність власного житла чи згоду власників для виконання реєстрації. З цієї ж причини перепис населення також не стане ефективним методом визначення кількості людей у містах чи селах.

З іншого боку, можливим варіантом отримання даної інформації є доступ до даних мобільного зв'язку в реальному часі, однак недоліком даного методу є відсутність інформації щодо статево-вікової структури населення та вважається не досить етичним методом збору даних, що також може викликати масу незадоволення серед українців.

Проблема надходжень до місцевих бюджетів, зокрема ПДФО, має безперечний зв'язок з міграційними процесами. Особливо дане питання стало актуальним після реформи децентралізації та утворення громад. Досі в Україні немає механізмів зарахування надходжень ПДФО в місцеві бюджети за фактичним місцем роботи чи реєстрацією місця проживання. Адже зарахування даного податку відбувається за офіційною реєстрацією підприємства/організації, де працюють люди. Окрім того, часто складається ситуація, що українці є учасникам маятникової міграції, яка має місце через невідповідність розташування підприємств та людських поселень.

Зокрема у результаті маятникової міграції українці, у кінцевому результаті, недоотримають достатній рівень послуг у населених пунктах свого проживання,

розвиток інфраструктури також не досягне рівня, якого міг би досягнути у випадку додаткових надходжень.

Однак навіть при внутрішній міграції в межах України до інших населених пунктів питання надходження від ПДФО до бюджетів місць фактичного проживання працівників залишається актуальним. Адже мігранти користуються послугами населених пунктів, куди вони переїхали, а надходження від ПДФО продовжують перераховуватись за місцем юридичної адреси підприємств. Тому важливо розробити механізм, який би перенаправляв чи перерозподіляв дані надходження за місцем реєстрації чи місцем фактичного проживання громадян. Саме тому наголошується на необхідності повідомлення органів влади про фактичне місце проживання українців.

Дана функція не повинна бути покладена на підприємства, оскільки перерахування даного податку, який сплачують працівники, до податкових органів їх адміністративно-територіальних одиниць, де фактично розташоване підприємство чи проживає особа, оскільки це складний процес та додаткові витрати. Єдиний момент, який мав би вимагатись від роботодавця – разом із податком працівника, який надходить спочатку до податкових органів, також додавати РНОКПП (ідентифікаційний номер) працівника, який би поєднував надходження з наступними кроками перерозподілу. Розробка даних механізмів, для початку, повинна бути покладена на національний уряд. На наш погляд, даною проблематикою, консолідуючи зусилля, спільно повинні займатись Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна казначейська служба України, а також з підтримкою Міністерства цифрової трансформації України.

Рекомендації стосовно внутрішньої міграції українців:

- необхідно скорочувати нерівність між містами і селами, аби не провокувати міграцію до ядра з периферії, а також рятувати «зникнення» сіл через виїзд до великих міст молодого працездатного населення, залишивши у сільських місцевостях старше покоління;

- розробити план, законодавство та механізми, які би балансували надходження ПДФО до місцевих бюджетів працівників, та частково за реєстрацією місця проживання, а не повністю за записом ЄДР.

- агітувати українців повідомляти органи влади про своє фактичне місце проживання.

Стосовно міжнародної міграції, то надзвичайно важливою є розробка механізмів, яка б повернула українських трудових мігрантів у країну походження, Україну. Адже за межі країни виїжджає працездатне населення, особливо молоді люди, у той час як Україна на межі демографічної кризи. Тому уряду та органам місцевого самоврядування необхідно заохочувати українців до рееміграції, розвивати у своїх регіонах малий і середній бізнес.

Якщо ж повернення для деяких українських мігрантів на батьківщину є малоімовірним, уряд міг би організувати програми для економічного розвитку їх домогосподарств, а, отже, як регіону, так і цілої країни. Приклад, який можна наслідувати – державна програма «PARE 1+1» у Молдові, запущена у 2010 р. за фінансової підтримки ЄС. Сутність даної програми полягає у тому, що на кожен вкладений у малий чи середній бізнес лей, що надісланий від трудового мігранта з-за кордону своїм домогосподарством, підприємству надається допомога у ще один лей у вигляді гранту.

Якщо ж у Молдові така програма реалізується за підтримки ЄС, Україна могла би самостійно організувати таку ж програму, однак, для прикладу, із співвідношенням «3+1», або ж надавати безвідсоткову позику при впровадженні програми «1+1» для малого та середнього бізнесу.

У такий спосіб Україна отримає декілька переваг:

- 1) не виникне колапсу на ринках праці через масову рееміграцію українців;
- 2) розвиватиметься малий та середній бізнес, який є основою економіки країни та її розвитку, створюватимуться робочі місця;

- 3) перекази робитимуться офіційно, і держава отримає звітність про обсяги надходжень від мігрантів, і як наслідок, реальні показники міжнародних міграційних переміщень українців.

Державі також потрібно дбати про своїх емігрантів, як гарантуючи їм забезпечення прав за кордоном, так і після повернення на Батьківщину. Необхідною мірою є трансферт набутих за кордоном пенсійних прав. Для цього Україна вже уклала такі угоди з 23 країнами та угоди за територіальним принципом, куди входять переважно країни СНД, аби громадяни, які пропрацювали за кордоном, отримували пенсію тієї країни у своїй країні. Тому Україні необхідно і надалі укладати угоди про соціальне забезпечення своїх громадян з якомога більшою кількістю іноземних держав.

Окрім того, у даний час важливим моментом реалізації стратегій міграційної політики України є формування реальних оцінок кількості реемігрантів не лише міністерствами та їх відповідними службами, але й із залученням органів місцевого самоврядування, які, з одного боку, можуть допомогти держслужбам з якісними характеристиками мігрантів, з іншого боку – мігрантам: з організацією програм, які допоможуть українцям, які повернулись з-за кордону як з адаптацією, так і з працевлаштуванням.

Тому ключовою ідеєю є створення бази даних мігрантів- «поверненців» із їх кількісними та якісними характеристиками за регіональною приналежністю та потребами регіону у працівниках на постійній та тимчасовій роботі або на роботі сезонного характеру.

Органам місцевого самоврядування рекомендовано взаємодіяти із Кабінетом Міністрів України, ДМСУ, Міністерством розвитку економіки, сільського господарства та торгівлі України, Державною службою зайнятості України, Пенсійним фондом України, Державною соціальною службою України.

Таким чином, беручи до уваги коронакризу та поточну нестабільну економічну ситуацію у нашій країні, низькі заробітні плани та високий рівень безробіття, населення України буде і надалі прагнути виїжджати за кордон, аби підтримувати свої домогосподарства. Українські трудові мігранти прагнуть подбати про свої сім'ї та родини, надсилаючи з роком в рік усе більше коштів у всі куточки України.

Україні ж не вистачає виваженої міграційної стратегії. Необхідно якомога інтенсивніше працювати над програмами повернення українських мігрантів на Батьківщину та розробляти механізми, які допоможуть українцям розвивати малий та середній бізнес.

Лише комбінація різноманітних заходів, що потребує скоординованих зусиль різних відомств та органів влади різного рівня, здатна забезпечити синергетичний ефект, що буде корисно як для держави, яка дбає про свій народ, так і для самих мігрантів.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження ідейно-теоретичних та практичних аспектів сучасних тенденцій міжнародних міграційних процесів, їх динаміку та розгляд у ретроспективі, значення потоків міжнародних мігрантів для економік країн-реципієнтів, особливо у час коронакризи, важливості грошових переказів для країн походження, зокрема і для України, дозволило зробити наступні висновки:

1. Міжнародні міграційні процеси у наш час стали невід'ємною частиною глобальної спільноти. Краще розуміння міжнародної міграції виникає завдяки аналізу драйверів, які варто розглядати зі сторони суб'єктів та причин, що змушують їх вдаватись до міграційних процесів. Якщо такі категорії мігрантів, як біженці та шукачі притулку мігрують через природні катаклізми, стихійні лиха, зміни клімату, громадянські війни та збройні конфлікти, межу бідності, і навіть економічну кризу чи розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, то трудові мігранти, в основному, переміщуються за кордон з метою здобути вищий рівень життя, заробітної плати, кращі можливості та умови праці, а також через наявність спільнот людей з міграційним походженням у країнах-реципієнтах, прагнення возз'єднання сім'ї та з метою освіти. Також драйвери можна характеризувати як економічні, соціальні драйвери, драйвери прагнення безпеки та драйвери навколишнього середовища.

2. Міграційні теорії допомагають краще зрозуміти явище міжнародної міграції. На наш погляд, проаналізувати міграційні тенденції можна найповніше завдяки неокласичній теорії, новій економіці трудової міграції, теоріям «push-pull» факторів, світових систем, міграційних мереж та подвійного ринку праці.

3. Інтеграційна політика приймаючих країн є чинником формування сучасних міграційних процесів: за обмежувальної політики суспільство відчуває вищий рівень ксенофобії та ісламофобії та нижчий рівень соціальної довіри; інклюзивна політика не тільки підвищує позитивне ставлення та взаємодію між громадськістю та іммігрантами, але й створює загальне відчуття приналежності, добробуту та довіри. Окрім того, коронакриза стала

каталізатором демонстрації вагомого значення міжнародних мігрантів для ключових секторів економік приймаючих країн (сільське господарство та виробництво продуктів харчування, медичні послуги та соціальне обслуговування, а також ключові цифрові та нецифрові інфраструктури, такі як транспорт і логістика), адже країни почали відчувати гостру нестачу робочих кадрів, коли мігранти почали повертатись у країни походження на початку 2020 року. Тому держави намагалися захистити, а в деяких випадках навіть розширити кількість таких працівників під час надзвичайної ситуації.

4. Близько на 48 млн осіб зросла загальна кількість міжнародних мігрантів за десятиліття з 2000 по 2010 роки, дане число зросло ще на 60 млн міжнародних мігрантів за наступне десятиліття, 2010-2020 рр. Однак з коронакризою обсяги міжнародних мігрантів хоч і зросли в абсолютному вираженні до 281 млн осіб у 2020 р. у порівнянні з 272 млн осіб у 2019 році, однак не з тією інтенсивністю, яка передбачалась до пандемії COVID-19. У незмінну десятку країн-донорів міжнародних мігрантів протягом двадцяти років входять Росія, Мексика, Індія та Китай. У 2025 році прогнозується зростання кількості емігрантів у 2025, за винятком країн регіону Африки на південь від Сахари, де прогнозується незначне зниження кількості емігрантів приблизно на 300 тис. осіб (-1,14%) та у країнах Європи та Північної Америки на 2 млн осіб (-2,86%). У 2030 р. у всіх регіонах світу прогнозується.

5. Протягом останніх двох десятиліть обсяги грошових переказів міжнародних мігрантів зросли у понад 5 разів. Міжнародні мігранти, а також утворені у країнах-реципієнтах діаспори сприяють розвитку країн свого походження. Їх грошові перекази, надіслані у країни-донори стимулюють іноземні інвестиції, торгівлю, покращують засоби до існування сімей та громад у їхніх країнах походження через інвестиції в освіту, охорону здоров'я, санітарію, житло та іншу інфраструктуру, надають доступ до технологій. Близько 70 країн покладаються на грошові перекази, які становлять понад 4% ВВП їх держав. Рейтинг 2020 року очолюють такі країни, як Тонга, Сомалі, Таджикистан, Киргизька Республіка, Непал, Гаїті, Лесото, Гондурас.

Незважаючи на попередні прогнози, потоки грошових переказів виявилися стійкими під час найактуальнішої проблеми сьогодення – коронакризи: у 2020 році вони становили 648,6 млрд дол США у світі, що лише на 0,85% менше у порівнянні з 2019 роком.

6. Сформовано 5 кластерів регіонів-реципієнтів міжнародних мігрантів за спільними ознаками – за кількістю міжнародних мігрантів у вказаному регіоні у 2020 році та/або тенденціями до зростання та спадання їх обсягів, що відбулись протягом коронакризового періоду 2019-2020 рр. Регіонами, які приймають найбільшу кількість міжнародних мігрантів, є Північна Америка, Західна Азія та Західна Європа. Найбільше зростання показників у 2020 році у порівнянні з 2019 р. спостерігається у Південній Америці – на 32,44%, найбільший спад – у Південній Африці – на 30,27%.

7. Проведений нами кореляційно-регресійний аналіз та побудова лінійної моделі продемонстрували, що економіки країн, які приймають потоки міжнародних мігрантів, значною мірою залежать від обсягів міграційних потоків: зростання або зниження розміру ВВП країни-реципієнта прямо пропорційне зміні кількості міжнародних мігрантів. Звісно, не можна відкидати той факт, що також існують інші соціально-економічні та політичні фактори впливу на економіку країн під час пандемії COVID-19, однак значний внесок міжнародних мігрантів у добробут країн-реципієнтів залишається.

8. Проблеми біженців та шукачів притулку залишаються актуальним питанням для обговорення членами світової спільноти у розрізі міграційних процесів. Понад 26 млн біженців нині проживають у приймаючих громадах, багато з яких у сусідніх країнах; станом на середину 2021 р. 68% світового населення є біженцями лише з п'яти країн (Сирії, Венесуали, Афганістану, Південного Судану та М'янми). Станом на кінець 2020 року загальна кількість вимушено переміщених осіб становила 82,4 мільйона, тоді як загальна чисельність населення, про яке стурбоване УВКБ ООН, становила 91,9 млн осіб. Станом на середину 2021 року 39% біженців приймають 5 країн світу (Туреччина, Колумбія, Уганда, Пакистан, Німеччина).

9. Україна втрачає кількість працездатного населення, кваліфікованих працівників та, як наслідок, потенціал країни через масову еміграцію українців. У світі у 2020 році нараховувалось 6,14 млн мігрантів з України, які проживають за кордоном. Левова частка (53,2%) українських емігрантів проживає у Російській Федерації, далі – у США, Казахстані, Німеччині, Польщі, Італії.

10. Україна є не лише значним донором міжнародних мігрантів, але й є реципієнтом значної кількості іноземців. У 2020 році Україна є дестинацією майже для 5 млн іммігрантів. Близько 66,6% міжнародних мігрантів, які проживають в Україні, походять з Російської Федерації, 5% – з Білорусі; 4,5% – з Казахстану та Узбекистану, 3% – з Молдови. Окрім того, станом на 1 січня 2021 року в Україні перебуває 2255 біженців та осіб зі статусом додаткового захисту.

11. Для українських домогосподарств надходження від мігрантів є надзвичайно значимим джерелом доходів, завдяки яким сім'ї мають змогу задовольнити свої потреби у харчування, проживанні, освіті, охороні здоров'я. У 2020 р. загальній структурі грошових приватних переказів до України найбільше коштів від українських мігрантів надійшло з Польщі, США, Сполученого Королівства, Росії, Чеської Республіки. У 2020 році відбулось незначне зростання обсягів грошових переказів на 0,5% у порівнянні з докризовим роком. Розглядаючи обсяги грошових переказів в Україну у регіональній структурі, зростання надходжень спостерігається у всіх областях України, про які доступні дані НБУ.

12. У результаті дослідження надано рекомендації щодо заходів, які можуть допомогти у вирішенні міграційних проблем України як щодо зовнішньої, так внутрішньої міграції; лише комбінація різноманітних дій за умови скоординованих зусиль різних відомств та органів влади різного рівня здатна забезпечити синергетичний ефект з користю для держави та самих мігрантів.

Список використаних джерел

1. Glossary on Migration 2nd edition. *International Organization for Migration*. 2011. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml25_1.pdf.
2. Faist, Thomas (2000), *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces (Oxford and New York: Oxford University Press)*.
3. John Corbett Ernest George Ravenstein, *The Laws of Migration, 1885. The Center for Spatially Integrated Social Science (CSISS)*. 2003. URL: <https://escholarship.org/uc/item/3018p230>
4. Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *American Economic Review*, 60(1), 126–142.
5. Bilsborrow, Richard E. and Hania Zlotnik (1994), *The Systems Approach and the Measurement of the Determinants of International Migration, Workshop on the Root Causes of International Migration, Luxembourg, 14-16 December*.
6. Hein de Haas A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies* 9 (8). 2021. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fheindehaas.files.wordpress.com%2F2021%2F02%2Fa-theory-of-migration.pdf&clen=898619&chunk=true>
7. Безвизовый режим: факты и стереотипы о новых правилах пересечения границы. *Общественная организация "Европа без барьеров". Европейська правда*. 13.05.2016. URL: https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/05/13/7049088/view_print/
8. Кхасраві О.З. Співвідношення понять "мігрант", "біженець", "переселенець", "внутрішньо переміщена особа". *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2016. Вип. 20. С. 73-76.

9. Joint Research Centre (European Commission) International Migration Drivers. *A quantitative assessment of the structural factors shaping migration*. 13.09.2018. DOI: 10.2760/63833

10. О. С. Норовічук, М. І. Прихненко ПРОБЛЕМА МІГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. Том 2 № 12 (2020). 10.11.2020. С. 88-92

11. Why do people MIGRATE? Theories of migration. Infographics. *European Commission. KNOWLEDGE FOR POLICY*. Supporting policy with scientific evidence. URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/why-do-people-migrate-infographic_en

12. Iryna Skavronska, Liudmyla Knysh Theories and typologies of international migration. *Innovation Processes of Economic, Social and Cultural Development: Domestic and Foreign Experiences*: матеріал. 12 міжнар. наук.-практ. конф. молод. учен. і студ., м. Тернопіль, 10-11 кв. 2019 р. Тернопіль, 2019. С. 194-196.

13. Christina Boswell Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union. *Institute for Peace Research and Security Policy*. 2002. URL: <https://www.unhcr.org/research/working/3e19ac624/addressing-causes-migratory-refugee-movements-role-european-union-christina.html>.

14. Скавронська І. В., Книш Л. А. Вплив діджиталізації на міжнародні міграційні потоки. *ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН*: матеріал. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 21 лист. 2019 р.

15. Антощук І.А. Анализ механизма миграции русскоязычных ученых в области компьютерных наук в Великобританию. *Журнал "Мониторинг общественного мнения: Экономические и социальные перемены"*, 2017, № 1, с. 140-155.

16. Lucia Mytna Kurekova Theories of Migration: Critical Review in the Context of the EU East-West Flows. *Technical Report, [Migration Policy Centre], [CARIM-South], CARIM Analytic and Synthetic Notes, 2010/44, Migration*

Summer School - Best Participant Essays Series. 2009. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1962351

17. Остапа, О.М. Теорії формування міжнародної трудової міграції. *Збірник матеріалів I міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*. 25 лют. – 1 бер. 2013 р., Дніпропетровськ – Жешув, С. 156-159. URL: <https://cutt.ly/0T2BklI>

18. WHAT IS MIPEX? Migrant Integration Policy Index. *MIGRANT INTEGRATION POLICY INDEX 2020*. URL: <https://www.mipex.eu/what-is-mipex>

19. MAIN FINDINGS. POLICY INDICATORS: KEY FINDINGS. *MIGRANT INTEGRATION POLICY INDEX 2020*. URL: [HTTPS://WWW.MIPEX.EU/KEY-FINDINGS](https://www.mipex.eu/key-findings)

20. Bridget Anderson, Friedrich Poeschel, Martin Ruhs Rethinking labour migration: Covid-19, essential work, and systemic resilience. *Comparative Migration Studies volume 9, Article number: 45 (2021)*. 30.09.2021. URL: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-021-00252-2>

21. OECD (2020a). COVID-19 and key workers: What role do migrants play in your region? *Paris: OECD Publishing*. 26.11.2020. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-key-workers-what-role-do-migrants-play-in-your-region-42847cb9/>

22. Andrew Geddes Objective and subjective migration trends in Europe. *MIGRATION POLICY PRACTICE. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 29-31. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

23. Binod Khadria and Ratnam Mishra Migration in Asia and its subregions: Data challenges and coping strategies for 2021. *MIGRATION POLICY PRACTICE. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 14-20. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

24. Huiyao Wang, Xiaoxiao Chen, Zhongao Li and Huiyi Chen Mobility and migration data in China in 2021. *MIGRATION POLICY PRACTICE*. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. *SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 25-28. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

25. Aderanti Adepoju Mobility and migration data in 2021: Perspectives from Africa. *MIGRATION POLICY PRACTICE*. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. *SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 10-13. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

26. Gabriella Sanchez Time for a wake-up call? Mexico and Central America and their present and future migration policy challenges. *MIGRATION POLICY PRACTICE*. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. *SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 21-24. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

27. William Mejia Key migration trends in Latin America and the Caribbean in 2021. *MIGRATION POLICY PRACTICE*. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. *SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 33-36. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

28. Joanne van Selm The United States of America's immigration policy for 2021. *MIGRATION POLICY PRACTICE*. A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide. *SPECIAL ISSUE ON GLOBAL MOBILITY IN 2021*. ISSN 2223-5248. Vol. XI, Number 1, January–February 2021. 37-40. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/mpp-44.pdf>

29. International Migrant Stock 2020. *United Nations. Population Division*. 2020. URL: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>

30. 11 reasons why remittances are important. *International Fund for Agricultural Development*, 14.06.2021. URL: <https://www.ifad.org/en/web/latest/-/11-reasons-why-remittances-are-important>

31. Personal remittances, received (current US\$). *THE WORLD BANK. IBRD. IDA*. Data. World Bank staff estimates based on IMF balance of payments data. URL: https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?end=2020&most_recent_value_desc=true&start=2000

32. International Migration 2020 Highlights. *United Nations. Department of Economic and Social Affairs*. 15.01.2021. URL: <https://www.un.org/development/desa/pd/news/international-migration-2020>

33. Top 10 Migration Issues of 2020. Issue No. 5: Persistent Refugee Crises Receive Less Attention in 2020. *Migration Policy Institute. Migration Information Source*. URL: https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-information-source/top-10-migration-issues-2020#refugee_crises

34. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19) What is the impact of the COVID-19 pandemic on immigrants and their children? *OECD*. 19.10.2020. URL: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/what-is-the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-immigrants-and-their-children-e7cbb7de/>

35. Global Migration Growth Slowed by 27 Per Cent in 2020, Following Decades of Robust Increase, Annual Report Finds. *United Nations. Meetings Coverage and Press Releases*. 15.01.2021. URL: <https://www.un.org/press/en/2021/dev3436.doc.htm>

36. Зварич Р. Є., Книш Л. А. Вплив пандемії COVID-19 на регіональну структуру міжнародних міграційних потоків. *Вісник Економіки*. 2021. Вип. 1. С. 33-45. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.033>

37. International migrant stock 2019 Total international migrant stock. *United Nations. Department of Economic and Social Affairs*. URL: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>

38. Refugee Data Finder. Key Indicators. *UNHCR. The UN Refugee Agency*. 10.11.2021. URL: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
39. What is the difference between population statistics for forcibly displaced and the population of concern to UNHCR? Refugee Data Finder. Data Insights. *UNHCR. The UN Refugee Agency*. URL: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/insights/explainers/forcibly-displaced-pocs.html>
40. Growing displacement despite pandemic. GLOBAL TRENDS. FORCED DISPLACEMENT IN 2020. *UNHCR. The UN Refugee Agency*. Flagship Reports. Forced Displacement in 2020. URL: <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/>
41. Population figures. UNHCR data on displacement. Refugee Data Finder. *UNHCR. The UN Refugee Agency*. URL: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=bXk5aq>
42. Venezuelan Humanitarian and Refugee Crisis. *Center for Disaster Philanthropy*. 20.08.2021. URL: <https://disasterphilanthropy.org/disaster/venezuelan-refugee-crisis/>
43. Teresa Welsh In Brief: Legal status for Venezuelans in Colombia to improve vaccine access. Inside Development. Venezuelan crisis. *Devex*. 09.02.2021. URL: <https://www.devex.com/news/in-brief-legal-status-for-venezuelans-in-colombia-to-improve-vaccine-access-99118>.
44. Пьер Вимон Миграция в Европе: преодоление кризиса солидарности. *Европейский Центр Карнеги*. 09.02.2017. URL: <https://carnegie.ru/2017/02/09/ru-pub-67923>
45. Книш Л. А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ ПОТОКІВ БІЖЕНЦІВ НА КРАЇНИ ЄС. *Збірник тез доповідей XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В ХХІ СТОЛІТТІ: НАЦІОНАЛЬНА ВІЗІЯ ТА ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»*, м. Тернопіль, ТНЕУ, 2020, С. 16-18.
46. Найважчі міграційні кризи у світі за останні роки. *Слово і діло. Аналітичний портал*. 11.11.2021.

URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/11/infografika/svit/najvazhchi-mihraczijni-kryzy-sviti-ostanni-roky>

47. GLOBAL REPORT 2020. *UNHCR. The UN Refugee Agency*. Flagship Reports. Forced Displacement in 2020. URL: <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globalreport/>

48. Laura Livingston Understanding Hungary's Authoritarian Response to the Pandemic. *LAWFARE*. Hard National Security Choices. BIODEFENSE. 14.04.2020. URL: <https://www.lawfareblog.com/understanding-hungarys-authoritarian-response-pandemic>

49. UN Policy Paper on In-Out Migration. *United Nations*. Ukraine. 05.03.2021. URL: <https://ukraine.un.org/en/114942-un-policy-paper-out-migration>

50. МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ЦИФРИ І ФАКТИ, 2021. *МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ З МІГРАЦІЇ*. Агентство ООН з питань міграції. 2021. URL: <https://iom.org.ua/ua/publications>

51. Трудова міграція: скільки українців працювали за кордоном в 2019-2021 роках. *СЛОВО І ДІЛО*. Аналітичний портал. 18.03.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-mihracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax>

52. Destination and origin. International Migrant Stock 2020. *United Nations. Population Division*. 2020.

URL: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>

53. Refugees and Asylum-Seekers. *UNHCR. The UN Refugee Agency*. UKRAINE. Thematic Update | March 2021. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/03/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-1.pdf

54. Гомотюк В., Книш Л. Пандемія COVID-19 та грошові перекази українських мігрантів. *XIV Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів "Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід"*, м. Тернопіль. 14-15 квітня 2021 р., С. 40-42.

55. Грошові перекази. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання "Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції" (МВФ, 2009). Дані статистики зовнішнього сектору. *Національний банк України*. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external>

56. Обсяги переказів фізичних осіб у іноземній валюті (регіональний розріз). Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання "Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції" (МВФ, 2009). Дані статистики зовнішнього сектору. *Національний банк України*. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external>

57. Immigration from Ukraine accounts for 11 pct of Poland's GDP growth. POLAND IN. 30.10.2019. URL: <https://polandin.com/45107405/immigration-from-ukraine-accounts-for-11-pct-of-polands-gdp-growth>

58. HEALTH. mipex. MIGRANT INTEGRATION POLICY INDEX 2020. url: <https://www.mipex.eu/health>

59. WORLD MIGRATION REPORT 2020. *IOM UN MIGRATION*. 2019. URL: <https://cutt.ly/cT2V5nj>

60. Personal remittances, received (% of GDP). *THE WORLD BANK. IBRD. IDA. Data*. World Bank staff estimates based on IMF balance of payments data, and World Bank and OECD GDP estimates. URL: https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?end=2020&most_recent_value_desc=true&start=2012

61. International Migration Outlook 2020. 44TH EDITION. *OECD*. URL: https://www.keepeek.com//Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2020_ec98f531-en#page3

62. World Economic Outlook Database, October 2020. *International Monetary Fund*. 13 October 2020. URL: <https://cutt.ly/ukdtzX5>

64. What is the world's largest refugee crisis in 2021? CONCERN worldwide. 30.04.2021. URL: <https://www.concern.net/news/what-worlds-largest-refugee-crisis-2021>

ДОДАТКИ

Додаток А

Країна	Оцінка	Країна	Оцінка	Країна	Оцінка
 Ірландія	85	 Франція	65	 Кіпр	36
 Нова Зеландія	83	 Японія	65	 Словенія	33
 Швейцарія	83	 Німеччина	63	 Латвія	31
 Швеція	83	 Ізраїль	63	 Литва	31
 Австрія	81	 Чехія	61	 Бразилія	31
 Іспанія	81	 Данія	56	 Болгарія	29
 США	79	 Мальта	56	 Естонія	29
 Австралія	79	 Ісландія	54	 Угорщина	29
 Італія	79	 Словаччина	50	 Україна	27
 Норвегія	75	 Греція	48	 Хорватія	27
 Об'єднане Королівство	75	 Люксембург	46	 Польща	27
 Бельгія	73	 Румунія	46	 Китай	25
 Чилі	73	 Аргентина	44	 Росія	23
 Канада	73	 Мексика	42	 Албанія	15
 Туреччина	69	 Сербія	40	 Індонезія	13
 Фінляндія	67	 Корея	40	 Індія	12
 Португалія	65	 Північна Македонія	38		
 Нідерланди	65	 Молдова	36		

**Рис. А. 1. Рівень інтеграційної політики іммігрантів
у сфері охорони здоров'я**

80-100 – Сприятливий

60-79 – Деяко сприятливий

41-59 – На половину сприятливий

21-40 – Деяко несприятливий

1-20 – Несприятливий

0 – Критично несприятливий

Джерело: [58].

Порівняння основних значень міжнародного міграційного процесу,
2000 та 2020 рр.

Показник	2000 р.	2020 р.
Кількість міжнародних мігрантів	150 млн осіб	272 млн осіб
Частка міжнародних мігрантів у відношенні до кількості населення світу	2,8%	3,5%
Глобальні міжнародні грошові перекази	126 млрд дол. США	689 млрд дол. США
Країна з найбільшою часткою міжнародних мігрантів	Об'єднані Арабські Емірати	Об'єднані Арабські Емірати
Регіон з найбільшою часткою міжнародних мігрантів	Океанія	Океанія

Джерело: складено автором за даними [59, С. 10].

Кількість міжнародних мігрантів з регіонів-донорів, 1990-2005 рр.

Регіони-донори міжнародних мігрантів	1990	1995	2000	2005
Африка на південь від Сахари	15 334 807	16 488 973	15 638 014	17 274 985
Північна Африка та Західна Азія	16 365 218	18 069 437	19 437 054	21 867 791
Центральна та Південна Азія	31 104 020	29 069 983	30 897 694	33 347 690
Східна та Південно-Східна Азія	14 774 419	17 860 923	21 440 854	25 556 983
Латинська Америка та Карибський басейн	15 273 399	19 669 704	24 628 700	29 338 206
Океанія (крім Австралії та Нової Зеландії)	272 517	313 061	375 176	407 138
Австралія та Нова Зеландія	689 030	758 234	871 660	984 280
Європа та Північна Америка	50 532 413	51 582 164	52 877 703	54 849 090

Джерело: [29].

Таблиця В.2

Кількість міжнародних мігрантів з регіонів-донорів, 2010-2020 рр.

Регіони-донори міжнародних мігрантів	2010	2015	2020
Африка на південь від Сахари	19 942 724	24 197 211	28 284 538
Північна Африка та Західна Азія	25 313 711	32 606 047	37 563 820
Центральна та Південна Азія	41 082 388	46 481 130	51 229 549
Східна та Південно-Східна Азія	30 977 206	35 205 590	38 400 740
Латинська Америка та Карибський басейн	34 637 650	36 206 000	42 890 481
Океанія (крім Австралії та Нової Зеландії)	441 903	495 220	565 281
Австралія та Нова Зеландія	1 149 265	1 256 202	1 404 924
Європа та Північна Америка	58 681 104	60 592 402	67 601 621

Джерело: [29].

Топ-30 країн з найбільшою часткою отриманих грошових переказів до ВВП країни походження, 2019 р.

Країна	Співвідношення обсягу грошових переказів міжнародних мігрантів до ВВП країни походження у 2019 р., %
Тонга	37,2
Сомалі	31,9
Таджикистан	28,0
Киргизька Республіка	27,2
Непал	24,1
Гаїті	23,2
Лесото	23,0
Гондурас	21,5
Сальвадор	21,0
Бермудські Острови	20,7
Самоа	18,0
Західний берег і Газа	16,7
Ямайка	16,2
Молдова	16,0
Косово	15,7
Гамбія	15,1
Узбекистан	14,8
Коморські Острови	14,5
Ліван	14,3
Гватемала	13,8
Нікарагуа	13,4
Маршаллові Острови	13,1
Грузія	12,9
Кабо-Верде	12,2
Боснія і Герцеговина	11,4
Ліберія	11,3
Вірменія	11,2
Сенегал	10,8
Чорногорія	10,5

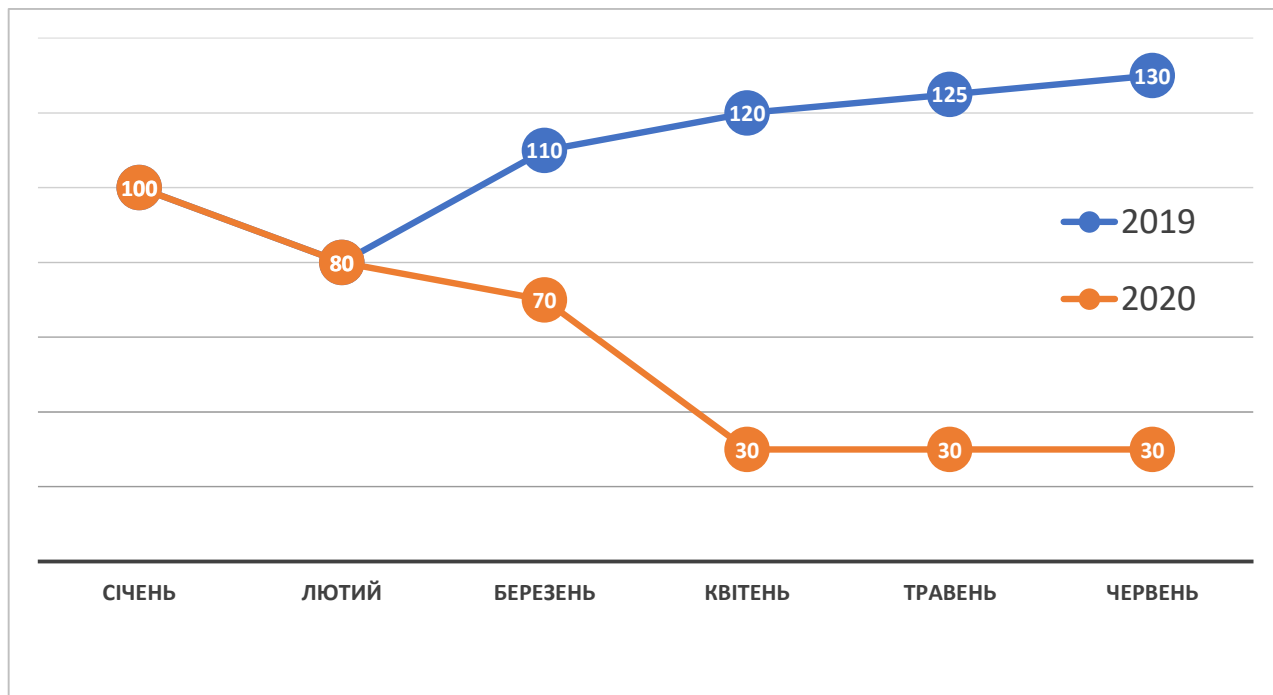
Джерело: [60].

Таблиця Г.2

Топ-30 країн з найбільшою часткою отриманих грошових переказів до ВВП країни походження, 2020 р.

Країна	Співвідношення обсягу грошових переказів міжнародних мігрантів до ВВП країни походження у 2020 р., %
Сомалі	35,3
Киргизька Республіка	31,3
Таджикистан	26,7
Лесото	25,5
Сальвадор	24,1
Непал	24,1
Гондурас	23,5
Гаїті	23,2
Ямайка	22,2
Гамбія	21,9
Косово	18,9
Ліван	18,9
Самоа	18,6
Західний берег і Газа	17,0
Молдова	15,7
Нікарагуа	14,7
Гватемала	14,7
Кабо-Верде	14,4
Грузія	13,3
Коморські Острови	13,2
Чорногорія	12,6
Узбекистан	12,1
Ліберія	11,3
Домініканська Республіка	10,6
Вірменія	10,5
Домініка	10,4
Сенегал	10,3
Вануату	10,2
Албанія	9,9

Джерело: [60].

**Рис. Г.1. Динаміка кількості дозволів на проживання в країнах ОЕСР,
2019 та 2020 рр.**

Індекс Січень 2019 = 100

Джерело: [61].

Вихідні данні для аналізу та побудови регресійної моделі

Країна	Кількість міжнародних мігрантів, 2019 р.	Кількість міжнародних мігрантів, 2020 р.	Дельта кількості мігрантів 2019-2020 рр.	Зміна кількості мігрантів у %, 2019-2020 рр.	ВВП країни (номінальний показник), млн дол. США, 2020 р.
Ефіопія	1 253 083	1 085 517	-167 566	-13,37%	95 588
Об'єднана Республіка Танзанія	509 166	426 017	-83 149	-16,33%	64 123
Камерун	505 692	579 209	73 517	14,54%	39 036
Південна Африка	4 224 256	2 860 495	-1 363 761	-32,28%	282588
Нігерія	1 256 408	1 308 568	52 160	4,15%	442976
Єгипет	504 053	543 937	39 884	7,91%	361875
Судан	1 223 092	1 379 147	156 055	12,76%	32 576
Азербайджан	253 887	252 228	-1 659	-0,65%	41 666
Бахрейн	741 161	936 094	194 933	26,30%	34 624
Ірак	368 062	365 766	-2 296	-0,62%	178112
Йорданія	3 346 703	3 457 691	110 988	3,32%	42 609
Ліван	1 863 873	1 712 762	-151 111	-8,11%	53 367
Саудівська Аравія	13 122 338	13 454 842	332 504	2,53%	680 897
Туреччина	5 876 829	6 052 652	175 823	2,99%	649 436
Казахстан	3 705 556	3 732 073	26 517	0,72%	165 730
Індія	5 154 737	4 878 704	-276 033	-5,35%	2 592 583
Іран	2 682 214	2 797 235	115 021	4,29%	610 662
Японія	2 498 891	2 770 996	272 105	10,89%	4 910 580
Республіка Корея	1 163 655	1 728 182	564 527	48,51%	1586786
Малаві	247 652	191 362	-56 290	-22,73%	8330
Сінгапур	2 155 653	2 523 648	367 995	17,07%	337 451
Пуерто Ріко	266 828	247 132	-19 696	-7,38%	93 968
Домініканська республіка	567 648	603 794	36 146	6,37%	77883
Коста-Ріка	417 768	520 729	102 961	24,65%	59 645
Мексика	1 060 707	1 197 624	136 917	12,91%	1 040 372
Панама	185 072	313 165	128 093	69,21%	60 286
Бразилія	807 006	1 079 708	272 702	33,79%	1 363 767
Чилі	939 992	1 645 015	705 023	75,00%	245 414
Колумбія	1 142 319	1 905 393	763 074	66,80%	264933
Еквадор	381 507	784 787	403 280	105,71%	93 078
Венесуела	1 375 690	1 324 193	-51 497	-3,74%	48 610
Австралія	7 549 270	7 685 860	136 590	1,81%	1 334 688
Нова Зеландія	1 068 739	1 381 724	312 985	29,29%	193 545
Польща	655 985	817 254	161 269	24,58%	580 894
Румунія	462 552	705 310	242 758	52,48%	248624
Ісландія	52 404	65 424	13 020	24,85%	24 188
Ірландія	833 564	871 256	37 692	4,52%	399 064
Литва	117 218	145 184	27 966	23,86%	55 064
Норвегія	867 765	852 238	-15 527	-1,79%	366 386
Сполучене Королівство	9 552 110	9 359 587	-192 523	-2,02%	2 638 296
Греція	1 211 382	1 340 456	129 074	10,66%	194 376
Португалія	888 162	1 001 963	113 801	12,81%	221716
Іспанія	6 104 203	6 842 202	737 999	12,09%	1 247 464
Австрія	1 779 857	1 738 183	-41 674	-2,34%	432 894
Франція	8 334 875	8 524 876	190 001	2,28%	2 551 451
Німеччина	13 132 146	15 762 457	2 630 311	20,03%	3 780 553
Нідерланди	2 282 791	2 358 333	75 542	3,31%	886339
Швейцарія	2 572 029	2 491 249	-80 780	-3,14%	707 868
Канада	7 960 657	8 049 323	88 666	1,11%	1 600 264
Сполучені Штати Америки	50 661 149	50 632 836	-28 313	-0,06%	20 807 269

Джерело: складено автором за даними [32, 37, 62].

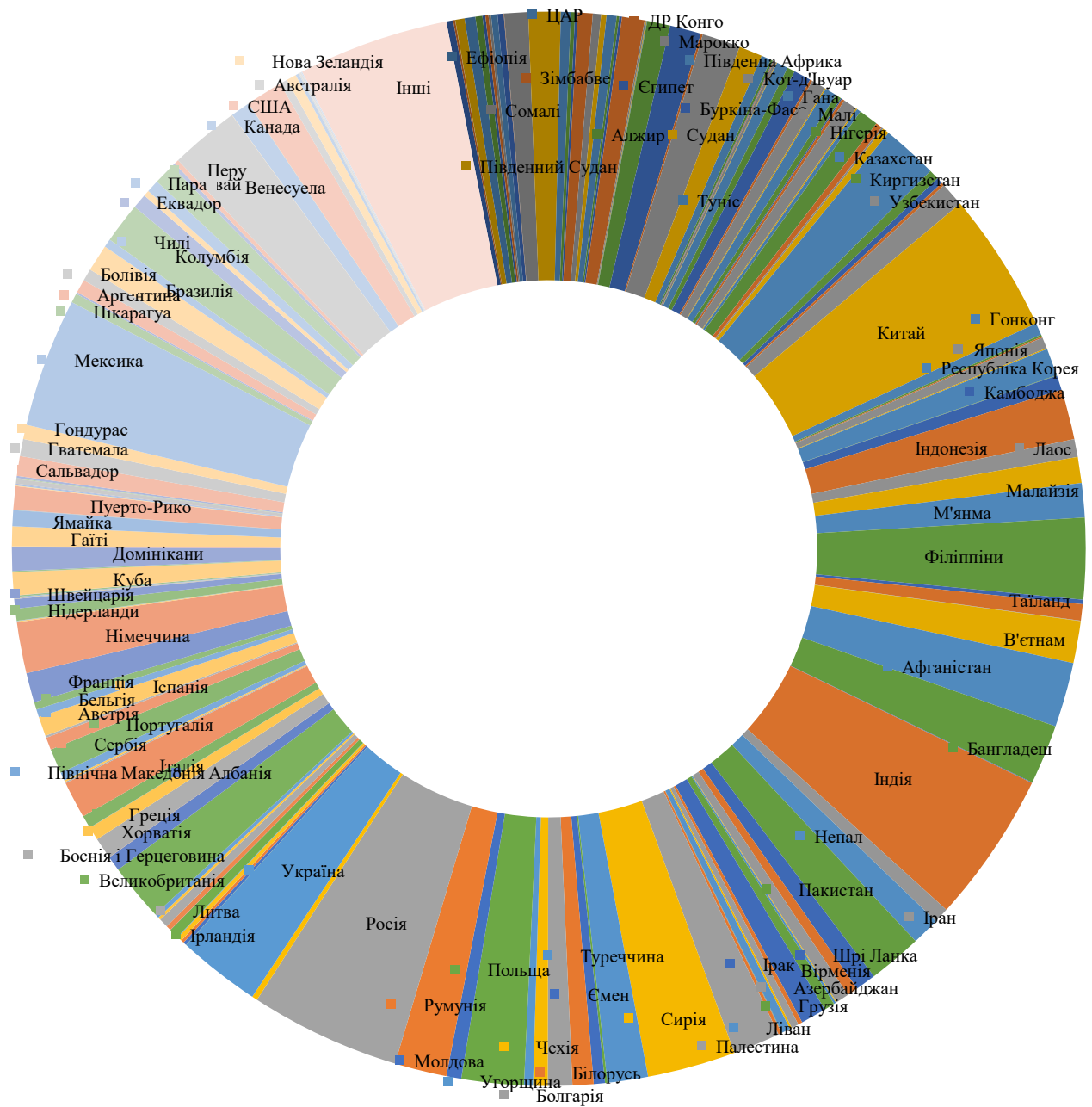

Рис. Е.1. Країни-донори міжнародних мігрантів, 2020 р.

Джерело: розроблено автором за даними [32].

Дані для кластерного аналізу

Регіон	Кількість міжнародних мігрантів, млн осіб, 2019 р.	Кількість міжнародних мігрантів, млн осіб, 2020 р.	Дельта кількості міжнародних мігрантів 2019-2020 рр.	Зміна кількості міжнародних мігрантів, 2019-2020 рр.
Східна Африка	7 908 176	7 682 801	- 225 375	-2,85%
Центральна Африка	3 785 279	3 861 568	76 289	2,02%
Південна Африка	4 481 651	3 125 072	-1 356 579	-30,27%
Західна Африка	7 398 379	7 552 097	153 718	2,08%
Північна Африка	2 955 849	3 167 926	212 077	7,17%
Західна Азія	45 635 541	46 599 820	964 279	2,11%
Центральна Азія	5 543 398	5 564 042	20 644	0,37%
Південна Азія	14 083 627	13 863 534	- 220 093	-1,56%
Східна Азія	8 105 764	8 975 729	869 965	10,73%
Південно-Східна Азія	10 190 867	10 615 377	424 510	4,17%
Кариби	1 524 793	1 605 148	80 355	5,27%
Центральна Америка	1 927 688	2 302 001	374 313	19,42%
Південна Америка	8 220 807	10 887 474	2 666 667	32,44%
Океанія	8 927 925	9 380 653	452 728	5,07%
Східна Європа	20 278 745	20 835 402	556 657	2,75%
Північна Європа	15 094 924	14 973 861	- 121 063	-0,80%
Південна Європа	16 503 552	17 665 688	1 162 136	7,04%
Західна Європа	30 427 318	33 231 117	2 803 799	9,21%
Північна Америка	58 647 822	58 708 795	60 973	0,10%

Джерело: складено автором за даними [32, 37].

Кризи біженців станом на 2021 рік та їх особливості

Сирія	Афганістан	Південний Судан
<p>1) після 10-річної сирійської кризи понад 25% загальної чисельності біженців є частиною глобальної діаспори;</p> <p>2) станом на середину 2020 р. 6,6 млн сирійців шукали притулку, у першу чергу в Лівані, Йорданії, Іраку, Єгипті та Туреччині;</p> <p>3) 2,98 млн людей все ще залишаються у важкодоступних і обложених районах.</p>	<p>1) Афганістан продовжує залишатися другою країною походження другого за чисельністю біженців.</p> <p>2) близько 2,7 млн біженців є афганцями за походженням;</p> <p>3) понад 88% афганських біженців перебувають у сусідніх Пакистані та Ірані.</p>	<p>1) з грудня 2013 р. року конфлікт у Південному Судані, що змусив мігрувати майже 4 млн людей зі своїх домівок; більше половини покинули країну;</p> <p>2) приблизно 2,3 млн південних суданців живуть у приймаючих громадах за кордоном, включаючи райони Судану, Уганди, Ефіопії, Кенії та ДРК.</p>
<p style="text-align: center;">Сомалі</p> <p>1) як і інші країни Африканського Рогу, Сомалі страждає від посухи та інших наслідків зміни клімату; 25-річний збройний конфлікт загострив проблему;</p> <p>2) у 2018 і 2017 рр. понад 2/3 біженців у світі походять лише з 5 країн, починаючи з Сомалі;</p> <p>3) багато сомалійських біженців вважають Ефіопію, Кенію і навіть Ємен більш безпечними альтернативами;</p> <p>4) хороша новина полягає в тому, що кількість сомалійських біженців у всьому світі протягом останніх кількох років повільно зменшується: на кінець 2017 р. їх було понад 986 тис., а на кінець 2020 р. – 905 тис.</p>		<p style="text-align: center;">Демократична Республіка Конго</p> <p>1) як і ЦАР, ДРК залишається однією з найбільших у світі «забутих криз»;</p> <p>2) улітку 2020 р. було зафіксовано понад 807 тис. конголезьких біженців (у дане число не входять понад 4,5 млн конголезців, які були переміщені в межах своєї країни через насильство в регіонах Касаї, Танганьїки, Ітурі та Ківу);</p> <p>3) окрім того, ДРК також є великою приймаючою спільнотою для біженців із сусідніх країн.</p>

Продовження Таблиці Ж.1

<p style="text-align: center;">Судан</p> <p>1) хоча Судан є четвертою за величиною країною притулку для біженців (включаючи найбільшу популяцію біженців із Південного Судану), це також країна, де збільшується кількість біженців — майже 735 тис. станом на літо 2020 р.;</p> <p>2) суданці тікають від тривалого насильства чи посухи та голоду, спричинених зміною клімату.</p> <p>3) майже 270 тис. суданців знайшло притулок у Південному Судані (місце постійного конфлікту та відсутність продовольчої безпеки).</p>	<p style="text-align: center;">Бурунді</p> <p>1) у 2020 р. понад 381 тис. бурундійців живуть як біженців;</p> <p>2) оскільки криза бурундійських біженців є десятою за величиною кризою, вона є однією з найменш фінансованих;</p> <p>3) майже всі бурундійські біженці живуть у сусідніх країнах, таких як Танзанія (221,4 тис. біженців), Руанда (68,3 тис.), Демократична Республіка Конго (43 тис.), Уганда (32,5 тис.), Кенія (4,9 тис.) і Замбія (4,5 тис.);</p> <p>4) багато біженців втекло з Бурунді після жорстоких політичних заворушень, які почалися в 2015 р.; хоча за останні п'ять років безпека покращилася, подальшу нестабільність сприяли економічний спад і крайня нестабільність продовольства.</p>	
<p style="text-align: center;">Центральноафриканська Республіка</p> <p>1) з кінця 2012 р. жителі ЦАР зазнали нападів сектантського насильства, які призвели до переміщення понад 1 млн людей: станом на грудень 2020 р. це понад 610 тис. біженців;</p> <p>2) ця ескалація насильства (яка триває відтоді, як ЦАР здобула незалежність від Франції в 1960 р.) зробила все більш небезпечним проживання в країні, у тому числі й для гуманітарних організацій.</p>	<p style="text-align: center;">Криза народу рохінджа</p> <p>1) з 25 серпня 2017 р. понад 1 млн біженців рохінджа втекло від насильства в М'янмі;</p> <p>2) багато рохінджа без громадянства опинилися в найбільшому у світі таборі біженців у Кокс-Базарі, Бангладеш.</p>	<p style="text-align: center;">Еритрея</p> <p>1) майже 12% населення Еритреї — понад 505 тис. — зараз живуть як біженці через соціальну та політичну нестабільність та насильство.</p>

Джерело: складено автором за даними [64].

Обсяги українських мігрантів у регіонах та субрегіонах світу, 2000-2020 рр.

Регіон / Субрегіон	Рік				
	2000	2005	2010	2015	2020
<i>Північна Африка</i>	769	859	940	981	1 104
<i>Південна Африка</i>	1 938	2 372	3 321	4 203	4 855
<i>Західна Африка</i>	150	84	46	31	29
<i>Центральна Азія</i>	440 771	466 980	487 110	498 616	514 639
<i>Західна Азія</i>	188 465	169 880	155 302	159 864	158 033
<i>Східна Європа</i>	4 267 821	3 988 027	3 656 931	3 911 019	4 074 209
<i>Північна Європа</i>	114 039	116 957	112 496	112 390	134 906
<i>Південна Європа</i>	45 207	228 539	358 975	374 093	434 016
<i>Західна Європа</i>	174 729	210 833	239 876	254 099	339 788
<i>Карибський басейн</i>	842	612	422	305	226
<i>Центральна Америка</i>	634	709	987	1 079	1 245
<i>Південна Америка</i>	8 673	6 630	5 396	6 237	6 577
<i>Австралія та Нова Зеландія</i>	17 857	17 902	17 623	18 492	20 618
<i>Північна Америка</i>	334 623	355 998	390 451	456 141	448 899
Усього	5 596 518	5 566 382	5 429 876	5 797 550	6 139 144

Джерело: [52].

Обсяги переказів фізичних осіб у іноземній валюті за областями

Назва області	Отримано переказів в іноземній валюті із-за меж України, тис. грн		Зростання/спадання отриманих переказів, %
	2019 р.	2020 р.	2019-2020 рр.
ВЕЗ Крим	1 685	192	-88,6%
Вінницька	2 994 061	3 672 631	22,7%
Волинська	1 453 823	1 961 962	35,0%
Дніпропетровська	12 013 332	13 426 071	11,8%
Донецька	5 282 285	5 911 814	11,9%
Житомирська	1 917 492	2 166 917	13,0%
Закарпатська	2 006 030	2 962 626	47,7%
Запорізька	4 509 579	5 006 696	11,0%
Івано-Франківська	4 012 308	5 800 649	44,6%
Київська	2 557 954	3 136 895	22,6%
Кіровоградська	1 625 784	1 776 876	9,3%
Луганська	703 765	753 594	7,1%
Львівська	7 389 628	9 970 779	34,9%
Миколаївська	4 341 303	4 812 632	10,9%
Одеська	37 797 657	43 472 924	15,0%
Полтавська	2 797 499	3 033 985	8,5%
Рівненська	1 676 296	2 167 536	29,3%
Сумська	1 871 064	2 121 704	13,4%
Тернопільська	3 538 787	4 911 590	38,8%
Харківська	8 597 981	9 149 774	6,4%
Херсонська	7 731 943	9 063 181	17,2%
Хмельницька	2 439 642	3 291 479	34,9%
Черкаська	2 612 927	2 780 790	6,4%
Чернівецька	3 723 026	5 117 831	37,5%
Чернігівська	1 228 165	1 393 928	13,5%
Київ	55 562 332	63 710 346	14,7%
Севастополь	0	0	-
Усього	180 386 349	211 575 400	17,3%

Джерело: [56].